

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ»

Студентки 2 курсу 15м групи
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

Голубицької
Юлії
Володимирівни

Науковий керівник:
кандидат економічних наук,
доцент

Шинькович
Андрій
Васильович

Гарант освітньої програми:
кандидат наук з державного
управління, доцент

Мірко
Наталія Вікторівна

Київ 2024

АНОТАЦІЯ

Голубицька Ю.В. «Механізми запобігання проявам корупції в системі державної служби»

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2024.

Кваліфікаційна робота магістра присвячена дослідженню механізмів запобігання проявам корупції в системі державної служби. У роботі розглянуто теоретико-методичні основи методів інституційного контролю, правового регулювання та профілактики корупції в державній службі, представлено міжнародний та вітчизняний досвід у цій сфері, законодавча база, а також практичні заходи з підвищення прозорості, обліку та відповідальності державних службовців перед суспільством. Досліджено динаміку запобігання корупції в Державній спеціальній службі транспорту, визначено оптимальні шляхи удосконалення системи механізмів протидії корупції з метою забезпечення ефективного та відповідального функціонування державного апарату.

Ключові слова: державна служба, корупція, механізми запобігання, інституційний контроль, правове регулювання, прозорість, відповідальність, удосконалення системи.

SUMMARY

Holubytska Y.V. «Mechanisms to prevent manifestations of corruption in the civil service system»

Qualification work for obtaining a master's degree in the specialty 281 "Public management and administration" in the educational program "Public management and administration". State University of Trade and Economics, 2024.

The qualifying paper is devoted to the study of the mechanisms of prevention of corruption in the civil service system. The paper examines the theoretical and methodological foundations of methods of institutional control, legal regulation and prevention of corruption in the public service, presents international and domestic experience in this area, the legislative framework, as well as practical measures to increase transparency, accounting and responsibility of civil servants to society. The dynamics of corruption prevention in State Transport Special Service were studied, optimal ways of improving the system of anti-corruption mechanisms were determined in order to ensure the effective and responsible functioning of the state apparatus.

Keywords: public service, corruption, prevention, institutional control, legal regulation, transparency, responsibility, improving the system

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології
Кафедра публічного управління та адміністрування
Освітній ступінь: магістр
Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітня програма: «Публічне управління та адміністрування»

Затверджую

Зав. кафедри _____

«_____» _____ 20__ р.

Завдання

на кваліфікаційну роботу студентці Голубицькій Юлії Володимирівні

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Механізми запобігання проявам корупції в системі державної служби»

Затверджена наказом ректора від «29» грудня 2023 р. № 4715

2. Строк здачі студентом закінченої роботи 15.11.2024 р.

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Мета роботи – обґрунтування теоретико-методичних основ механізмів запобігання проявам корупції в державній службі та розробка напрямів їх удосконалення.

Об'єкт дослідження – запобігання проявам корупції в системі державної служби.

Предмет дослідження – є теоретико-методологічні та прикладні аспекти формування механізмів запобігання проявам корупції в системі державної служби.

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

1.1. Основні поняття та складові корупції в державній службі: причини виникнення та форми прояву

1.2. Основні теоретичні підходи до аналізу та запобігання корупції в державних структурах

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ СПЕЦІАЛЬНІЙ СЛУЖБІ ТРАНСПОРТУ

2.1. Аналіз сучасного стану корупційних проявів в ДССТ МОУ

2.2. Іноземний досвід у запобіганні та боротьбі з корупцією

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Календарний план виконання кваліфікаційної роботи

№ з/п.	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1.	Визначення напрямку дослідження	до 29.12.2023	до 29.12.2023
2.	Підготовка проекту наказу щодо затвердження тем КР здобувачів та закріплення наукових керівників	до 29.12.2023	до 29.12.2023
3.	Затвердження плану та завдання КР науковим керівником	до 15.01.2024	до 15.01.2024
4.	Погодження плану та завдання КР гарантом освітньої програми	до 22.01.2024	до 22.01.2024
5.	Визначення тем наукових статей магістрів	до 29.01.2024	до 29.01.2024
6.	Подання науковому керівнику завершеної наукової статті	до 25.03.2024	до 25.03.2024
7.	Подання науковому керівнику на рецензування 1-го розділу КР	до 10.06.2024	до 10.06.2024
8.	Подання науковому керівнику на рецензування 2-го розділу КР	до 09.09.2024	до 09.09.2024
9.	Подання науковому керівнику на рецензування завершеної КР	до 14.10.2024	до 14.10.2024
10.	Зовнішнє рецензування кваліфікаційної роботи	до 28.10.2024	до 28.10.2024
11.	Попередній захист КР	04.11-11.11.2024	04.11-11.11.2024
12.	Реєстрація КР на кафедрі	до 16.11.2024	до 16.11.2024
13.	Вирішення питання про допуск КР до захисту	16.11.2024	16.11.2024
14.	Захист КР	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання 09.02.2024 р.

7. Науковий керівник кваліфікаційної роботи
_____Шинькович А.В._____

8. Гарант освітньої програми _____Мірко Н.В._____

9. Завдання прийняла до виконання студентка _____Голубицька Ю.В._____

10. Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи

Запобігання проявам корупції в системі державної служби потребує особливого переосмислення в період дії правового режиму воєнного стану та повоєнної відбудови України. Адже тільки дієві механізми дозволять викоринити а профілакувати корупції, що власне проаналізовано і обґрунтовано у роботі. Під час виконання кваліфікаційної роботи студентка продемонструвала вміння логічно та аргументовано викладати матеріал, коректно використовувати аналітичні, статистичні та інші методи наукового дослідження.

Зміст кваліфікаційної роботи підпорядкований поставленій у роботі меті. Проведений аналіз дозволив визначити проблемні питання, які виникають у процесі реалізації державних програм в сфері охорони здоров'я. Завдання поставлені в роботі виконані в повному обсязі, що підтверджено висновками. Кваліфікаційна робота має досить логічну структуру та відповідає вимогам оформлення.

Запропоновані в кваліфікаційній роботі напрями удосконалення системи механізмів запобігання проявам корупції спрямовані на посилення антикорупційної діяльності, їх застосування можуть мати практичне застосування.

Кваліфікаційна робота «Механізми запобігання проявам корупції в системі державної служби» написана Голубицькою Юлією Володимирівною на достатньому науковому рівні, є самостійним дослідженням студента, повністю розкриває обрану тему. Вважаю, що кваліфікаційна робота може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії, а її автор - на отримання освітнього ступеня магістра зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Науковий керівник кваліфікаційної роботи Шинькович А.В.

_____
(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____
(ПІБ, підпис, дата)

11. Висновок про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота студентки Голубицької Ю.В. може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми Мірко Н.В. _____
(підпис)

Завідувач кафедри Залізнюк В.П. _____
(підпис)

« ____ » _____ 2024 р

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ	6
1.1. Основні поняття та складові корупції в державній службі: причини виникнення та форми прояву.....	6
1.2. Основні теоретичні підходи до аналізу та запобігання корупції в державних структурах.....	12
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ В ДЕРЖАВНІЙ СПЕЦІАЛЬНІЙ СЛУЖБІ ТРАНСПОРТУ	19
2.1. Аналіз сучасного стану корупційних проявів в ДССТ МОУ.....	19
2.2. Іноземний досвід у запобіганні та боротьбі з корупцією.....	24
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ	35
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ	49

ВСТУП

Актуальність теми. Питання запобігання та боротьби з корупцією в системі державної служби завжди лишається на першому плані в сучасному суспільстві. На тлі загострення глобальних викликів, таких як наслідки пандемії COVID-19, кліматичні зміни, економічні кризи, війна з російською федерацією та масштабна окупація частини українських територій, недопустимість корупції в урядових структурах стає ще більш актуальною. Корупція у державній службі призводить до втрати довіри громадян до влади, руйнує ефективність державного управління, сприяє незаконним практикам і порушенням прав людини, а також підриває соціально-економічний розвиток країни. Тому дослідження механізмів запобігання проявам корупції в системі державної служби важливе як для національного, так і для міжнародного рівнів. Розвиток адекватних стратегій та інструментів для попередження корупції в державній службі є необхідним завданням для забезпечення прозорості, довіри та розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Останні дослідження з проблеми механізмів запобігання проявам корупції в системі державної служби, проведені як українськими, так і зарубіжними вченими, вказують на те, що ця тема залишається актуальною та насиченою різноманітними підходами. Українські дослідники Білінська Л.В. [12], Боковикова Ю.В. [2], Крушельницька Т.В. [28], Луцька К.І. [25], Мельник М.І. [10], Михайлов М.В. [14], Побережний В.В. [48], Чередниченко О.Ю. [30] ті інші.

Зарубіжні дослідники С. Роуз-Акерман [9], Р. Клітгорт [13], А. Мунджіу-Піппіді, Й. Ламбсдорфф, Р. Фісман, Б. Ротштейн, у свою чергу, вносять унікальні підходи до аналізу механізмів запобігання корупції, зокрема і в державній службі. Вони висвітлюють міжнародний досвід та найкращі практики, які можуть бути адаптовані для вдосконалення ситуації в Україні. Особливу увагу приділяють взаємодії між громадськістю, ЗМІ та владними структурами в контексті запобігання корупції.

Загальною тенденцією в дослідженнях є наголос на важливості комплексного підходу до реформування державної служби, включаючи кадрову політику, процедури прийняття рішень, систему контролю та стимулювання доброчесності серед служителів держави. Проте не всі практичні аспекти та запобігання проявам корупції в системі державної служби в умовах сьогодення обставин є висвітленими. А отже, досі є актуальним вирішення проблеми, як теоретико-методологічного, так і прикладного характеру. Це актуалізує тему кваліфікаційної роботи і соціально-економічне значення наукових результатів дослідження.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних основ механізмів запобігання проявам корупції в державній службі та розробка напрямів їх удосконалення.

Для досягнення мети в роботі сформовано наступні **завдання**:

- розкрити теоретико-методичні основи та складові корупції в державній службі;
- узагальнити основні теоретичні підходи до аналізу та запобігання корупції в державних структурах;
- охарактеризувати сучасний стан антикорупційної роботи в Державній спеціальній службі транспорту;
- проаналізувати іноземний досвід у запобіганні та боротьбі з корупцією;
- сформулювати напрями вдосконалення системи механізмів запобігання проявам корупції.

Об'єктом дослідження є запобігання проявам корупції в системі державної служби.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні аспекти формування механізмів запобігання проявам корупції в системі державної служби.

Методи дослідження. Методологічний базис проведеного дослідження становить комплекс наукових методів загального та спеціального характеру. Дослідження в роботі ґрунтуються на використанні структурно-логічного методу, зокрема для аналізу структури державної служби та системи запобігання корупції

в ній. Для порівняння правових норм та практик у сфері запобігання корупції в різних країнах використано порівняльно-правовий метод. Для розкриття внутрішніх суперечностей та протиріччя у системі запобігання корупції, а також для вивчення причин виникнення корупції та шляхів її подолання використано діалектичний метод. Метод статистичного аналізу, синтезу, класифікації та групування застосовано для обробки статистичних даних про випадки корупції, класифікації різних видів корупційних практик, аналізу аспектів системи запобігання корупції та синтезу ідей для пропозицій щодо поліпшення.

Інформаційними джерелами дослідження є законодавчі акти України, офіційні дані Державної служби статистики України та Європейського статистичного бюро, зарубіжна та вітчизняна література, аналітичні таблиці, статті, звіти досліджуваної служби, інтернет-ресурси та наукові публікації.

Апробація результатів роботи. Голубицька Ю. Теоретичні засади механізмів запобігання і протидії проявам корупції в системі державної служби України // Публічне управління та адміністрування в умовах суспільних трансформацій [Електронний ресурс] : зб. наук. ст. студентів ден. та заоч. форм навч. / відп. ред. Н. Л. Новікова. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2024. – 379 с. С. 59-65.

Голубицька Ю. Антикорупційна стратегія як інструмент стабілізації суспільства в умовах воєнного та поствоєнного періоду: збереження демократії. // Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (17 травня 2024 року, м. Одеса) [Електронний ресурс]. Одеса : Одеська політехніка. 2024. 657 с. С. 111-114

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 63 сторінках та складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Матеріали дослідження містять 4 таблиці, 9 рисунків та 2 додатки. Список використаних джерел налічує 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

1.1. Основні поняття та складові корупції в державній службі: причини виникнення та форми прояву

З давніх часів, коли тільки з'явилися перші держави, корупція стала невід'ємною складовою соціальних відносин. Це явище не є новим або обмеженим певним історичним періодом. Напроти, воно тісно переплетене з історією розвитку людського суспільства. Корупція, як глобальне явище, характерна для всіх країн, незалежно від їхнього політичного режиму або рівня економічного розвитку. Вона проникає у всі сфери життя та діяльності держави, від політики та економіки до культури та соціальних відносин [1, с. 112].

Не випадково, що багато поважних міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй, Європейський Парламент, Організація з безпеки та співпраці в Європі, звертають увагу на проблему корупції та працюють над засобами її подолання [2, с. 56]. Світові лідери визнають, що корупція несе загрозу для стабільності, розвитку та демократії, і її подолання потребує спільних зусиль усіх країн та міжнародних організацій. Таким чином, корупція перестала бути проблемою тільки окремих країн або регіонів, вона стала глобальною загрозою, що потребує системних заходів та співпраці всіх зацікавлених сторін для її подолання.

У сучасному світі проблема корупції в державній службі є однією з найбільш актуальних та складних. Корупція породжує безліч негативних наслідків для суспільства та держави в цілому, вона підриває принципи справедливості, рівності та ефективності управління. У зв'язку з цим, розуміння основних понять та складових корупції, а також причин її виникнення та форм прояву є надзвичайно важливим для розробки ефективних стратегій боротьби з цим негативним явищем.

Сьогодні все більше людей розуміють, що антикорупційні заходи мають переважно превентивний характер. Це означає, що основною метою таких заходів

є не просто усунення наслідків корупції, а передусім запобігання її виникненню. Для досягнення цієї мети необхідно вивчити корінні причини корупції, розібратися у її сутності та виявити основні форми її прояву [3, с. 9]. Складна природа корупції вимагає системного підходу до її вивчення та боротьби з нею. Розуміння причин та механізмів виникнення корупції в державній службі є ключовим для розробки ефективних стратегій її запобігання та подолання.

Перш за все розглянемо в табл. 1.1 як в нормативно-правових актах, а також працях вітчизняних та зарубіжних науковців дано визначення поняттю корупція.

Таблиця 1.1

Визначення поняття «корупції»

Автори	Визначення
Закон України «Про запобігання корупції» [4]	Корупція – використання особою наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов’язаних з ними можливостей.
Оксфордський словник англійської мови [5]	Корупція – це моральна зіпсованість; використання корупційних практик (хабарництво, шахрайство); деформація; розкладання, гниття.
Кембриджський словник [6]	Корупція – це незаконна, аморальна або нечесна поведінка, притаманна особам, які обіймають посади в органах влади.
Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією [7]	Корупція – це активний і пасивний підкуп національних та іноземних посадовців, членів національних та іноземних публічних зборів, суддів, посадовців міжнародних організацій і членів міжнародних парламентських зборів, зловживання впливом у корисливих цілях, підкуп у приватному секторі.
Михненко А.М. [8, с.47]	Корупція – це корисливе використання посадовою особою державних органів влади свого службового становища для власного збагачення.
Сюзан Роуз-Акерман [9]	Корупція – це комплексне явище, що виникає зі взаємодії різних факторів, таких як особиста жадоба, культурні уявлення та діяльність державних структур.

Джерело: складено автором на основі [4; 5; 6; 7; 8; 9]

Ураховуючи широкий спектр визначень корупції, професор М. І. Мельник правильно вказує на неможливість сформулювати універсальне визначення, що задовольняло б усі галузі знань [10, с. 79]. Фактично, цей термін має широке вживання, і науковці тлумачать його по-різному – від уявлення корупції як злочину, такого, як отримання хабара, до визначення через загальні формулювання, які не відображають конкретних ознак правопорушення.

Існує чимало причин, які спонукають державних службовців до скоєння корупційних правопорушень. Недостатнє фінансове забезпечення державних службовців створює відчуття невпевненості у майбутньому та спонукає до поширеної «низової» корупції [11, с. 139]. Особи, які не мають жодних гарантій самозбереження, стають більш вразливими перед спокусою корупції. Причини скоєння корупційних злочинів дуже різноманітні (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Причини скоєння корупційних злочинів.

Джерело: складено автором на основі [11].

Отже, корупція розвивається внаслідок складної взаємодії різних чинників, які включають низький рівень економічного розвитку, відсутність ефективних систем контролю та нагляду, недостатню транспарентність у владних структурах. Ці умови створюють сприятливе середовище для поширення корупційних практик і виникнення корупційних схем. Більш детально причини і умови корупції за змістом їх виникнення розглянемо в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Причини та умови розвитку корупції за змістом

Причини	Умови
Політичні	Закритість системи управління, її повільний розвиток, відсутність системи виховання патріотичних почуттів та моральних цінностей, поверховість у проведенні антикорупційної політики, відсутність державної ініціативи щодо створення громадських організацій та незалежних структур для підвищення активності населення у боротьбі з корупцією.
Економічні	Низький рівень оплати праці у державних структурах, відсутність прозорості та ефективного контролю над економічними процесами, велика кількість недержавних секторів з низьким рівнем регулювання, а також існування нестабільних економічних умов.
Правові	Відсутність цілісної системи антикорупційних заходів, неясність щодо відповідальності за корупційні дії, формальний характер існуючої системи декларування доходів, недостатня конкретизація суб'єктів, неефективність правоохоронних органів у виконанні правових вимог у виявленні корупційних дій та притягненні винних до відповідальності.
Організаційно-управлінські	Відсутність чіткої регламентації діяльності посадових осіб, часті випадки заміщення посад через особисті зв'язки у кадровій політиці, недостатність механізмів для запобігання прийняття на службу лідерів і членів злочинних угруповань, відсутність спеціалізованих працівників для контролю цієї сфери.
Соціально-психологічні	Низький рівень громадянської свідомості, зорієнтованість державних службовців на особисту користь, професійні та моральні порушення у окремих керівників.

Джерело: складено автором на основі [12, с. 140]

Як вважає каліфорнійський професор Р. Клітгард, корупція є результатом неефективної роботи суспільних інститутів, рівень якої можна оцінити за допомогою наступної формули [13, с. 84]:

$$\text{Корупція} = \begin{matrix} \text{Монополія} \\ \text{владних} \\ \text{повноважень} \end{matrix} + \begin{matrix} \text{Свобода} \\ \text{в ухваленні} \\ \text{рішень} \end{matrix} - \text{Підзвітність} \quad (1.1)$$

Сутність поняття корупції також можна розкрити, аналізуючи її складові елементи, серед яких [8, с. 48-49]:

- суб'єкт: державний чи приватний посадовець, наділений владними повноваженнями, що використовує їх для задоволення власних інтересів за рахунок інтересів держави та суспільства;
- сторони корупційних відносин: учасники, що залучені до системи корупційних дій;
- мета: отримання матеріальної або нематеріальної вигоди;
- спосіб реалізації: використання службових повноважень чи статусу;
- сфера поширення: державний, громадський та приватний сектори;
- об'єкт: суспільні відносини, які породжують корупційні правопорушення;
- форми: хабарництво, тиск, здирництво, розкрадання, непотизм (табл. 1.3);
- сутність: конфлікт інтересів, коли посадова особа використовує свої повноваження для вигоди особистих інтересів, порушуючи об'єктивність та неупередженість.

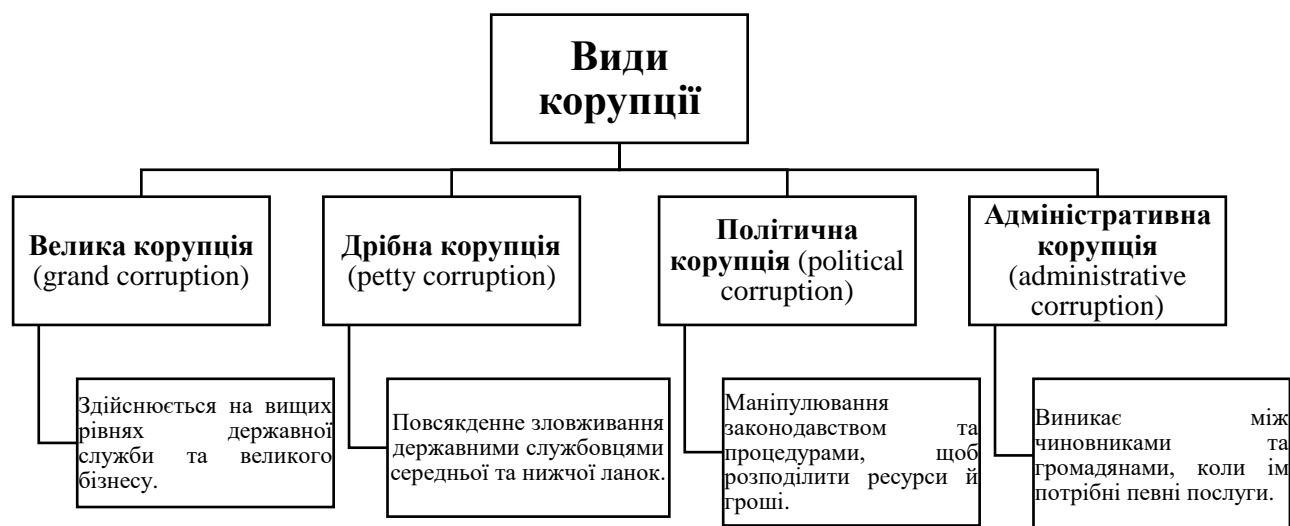
Таблиця 1.3

Класифікація основних форм корупції

Форма корупції	Характеристика
Хабарництво	Отримання грошових коштів, майна або інших вигод у обмін на надання певних послуг чи вигідних рішень.
Непотизм	Сприяння родичам або близьким особам у отриманні робочих місць чи вигідних угод.
Зловживання службовим становищем	Використання посадового становища для особистої вигоди або завдання шкоди іншим.
Розкрадання	Незаконне заволодіння державними або приватними коштами, майном або ресурсами.
Відмивання коштів	Легалізація доходів, одержаних незаконним шляхом, шляхом їх інвестування у легальні сфери.
Вплив лобістів	Одержання вигод або здійснення впливу на прийняття рішень у владних структурах через лобістів.
Корупційні схеми	Систематичне використання обхідних механізмів для отримання незаконних вигод.

Джерело: складено автором на основі [14, с. 281; 15, с. 43]

Ця різноманітність (табл. 1.3) ускладнює боротьбу з корупцією та вимагає комплексного підходу у розробці ефективних превентивних та репресивних заходів. У довіднику, що опублікований Міжнародною організацією «Transparency International» (TI), висвітлено конструктивний підхід до класифікації корупції на різні види [16]. Розглянемо класифікацію детальніше на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Класифікація видів корупції

Джерело: складено автором на основі [16; 17]

Наслідки корупції можуть бути руйнівними для суспільства та економіки країни. По-перше, вона призводить до втрати довіри громадян до державних інституцій та політичної системи в цілому. По-друге, корупція сприяє нерівності та соціальній напруженості, збільшуючи відстань між багатими і бідними. Крім того, вона може призводити до погіршення економічного клімату, обмеження інвестицій та зниження ефективності державних програм. Детальніші наслідки корупції в цих сферах можемо розглянути в табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Наслідки до яких призводить корупція

Економічні	Соціальні	Політичні
<ul style="list-style-type: none"> – Розширення сфери тіньової економіки; – Порушення механізмів конкуренції на ринках; 	<ul style="list-style-type: none"> – Зниження активності держави в соціальній сфері; – Глибока економічна та соціальна нерівність; 	<ul style="list-style-type: none"> – Використання корупції як інструменту для особистої чи корпоративної політичної цілі, часто на шкоду суспільству;

Продовження табл. 1.4

<ul style="list-style-type: none"> – Вчинення бюджетних злочинів; – Підвищення цін та збільшення рівня інфляції; – Збільшення масштабів корупційних дій в недержавних секторах; – Загальне зниження ефективності економічної системи. 	<ul style="list-style-type: none"> – Поширення сумнівів у правовій системі як головному регуляторі суспільства й держави; – Зростання корумпованості державних органів і їх співпраці як з організованою злочинністю, так і з впливовими корпораціями; – Збільшення соціальної напруженості; – Руйнація соціальної моралі та почуття справедливості в населення. 	<ul style="list-style-type: none"> – Підрив довіри до державних інституцій та до ідеї верховенства права; – Падіння репутації держави як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні; – Негативний клімат для демократичних процесів; – Зміцнення авторитарних тенденцій.
---	--	--

Джерело: складено автором на основі [8, с. 71]

Внаслідок корупції порушуються основні принципи справедливості та правопорядку, що призводить до загрози стабільності суспільства та гальмує розвиток країни. Важливо зауважити, що корупція є динамічним явищем, яке постійно трансформується та адаптується до змін у законодавстві, суспільних умов та політичному середовищі, і при цьому її негативний вплив залишається стійким. Щоб протидіяти цьому явищу, потрібно постійно адаптувати антикорупційні заходи до нових викликів та форм корупції. Таким чином, успішна боротьба з корупцією потребує системної та довгострокової стратегії, а не миттєвих рішень.

1.2 Основні теоретичні підходи до аналізу та запобігання корупції в державних структурах

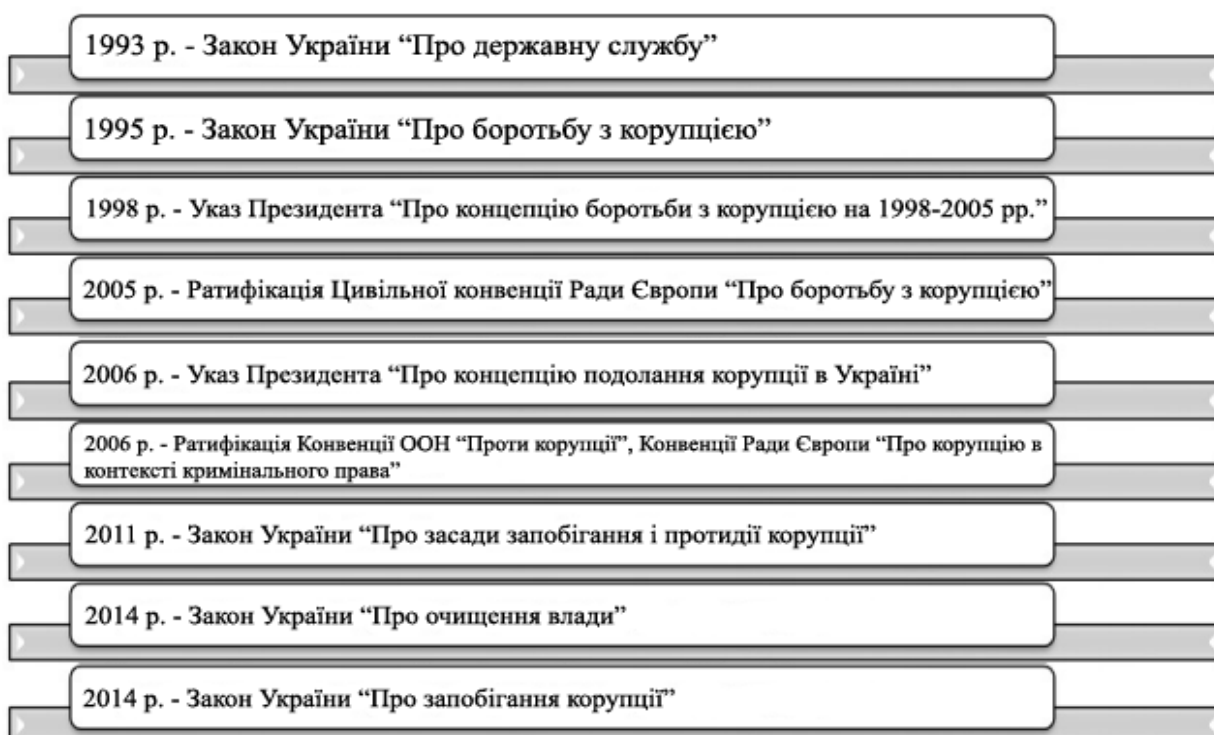
Одним з ключових напрямів сучасної державної правової стратегії в Україні є реформування системи запобігання та протидії корупції. Ефективна боротьба та заходи спрямовані на викорінення корупційних явищ на всіх рівнях публічної сфери неможлива без удосконалення антикорупційного законодавства та

приведення вітчизняної нормативно-правової бази у повну відповідність до міжнародних стандартів і норм.

На сьогодні в Україні вже існує понад 100 нормативно-правових актів, в яких визначені положення, що спрямовані на боротьбу з корупцією та координацію заходів з її запобігання. Проте така їх кількість зовсім не свідчить про ефективність та їх досконалість.

На початковому етапі формування українського антикорупційного законодавства переважав декларативний підхід, оскільки в ньому спостерігалися ряд значних недоліків: відсутність чіткого юридичного визначення корупції, несистематизовані суб'єкти корупційних порушень, неясний перелік корупційних дій та, відповідно, санкцій за їх вчинення, що ускладнювало реальне застосування цих законодавчих актів на практиці. Важливо зазначити, що Україна одна з перших країн на пострадянському просторі визнала проблему корупції і розпочала активну діяльність щодо її вирішення [8, с. 85].

Становлення антикорупційного законодавства відбувалось в декілька етапів і зображено на рис. 1.2.

Рис. 1.3. Формування антикорупційного законодавства в Україні

Джерело: складено автором на основі [8; 18]

Регулювання антикорупційних заходів, зокрема і в сфері державної служби, також відслідковується в Конституції України, Законі України «Про Національне антикорупційне бюро України», Законі України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів», Законі України «Про Державне бюро розслідувань», постановах Кабінету Міністрів України, наказах Національного агентства з питань державної служби, наказах Національного агентства з питань запобігання корупції, тощо.

Відповідно до статті 18 Закону України «Про запобігання корупції» [4] на Верховну Раду України покладено визначити засади державної антикорупційної політики в Антикорупційній стратегії [], розробку проекту якого виконує НАЗК. Антикорупційна стратегія розробляється Національним агентством на основі аналізу ситуації щодо корупції та результатів виконання попередньої Антикорупційної стратегії [20].

Антикорупційна стратегія є важливим компонентом державної політики багатьох країн у світі, включаючи Україну. Її ціллю є не лише боротьба зі злочинністю в усіх сферах суспільства, але й побудова довіри громадян до державних інституцій, розвиток демократії та забезпечення правової державності [21]. Антикорупційна стратегія передбачає комплекс заходів, спрямованих на усунення корупційних ризиків, виявлення та покарання корупціонерів, підвищення прозорості та відкритості владних структур, а також на підвищення ефективності контролю за витрачанням бюджетних коштів. Успіх реалізації антикорупційної стратегії визначається не лише прийняттям відповідного законодавства, але й його належним виконанням у всіх сферах суспільства та ефективним контролем за його дотриманням.

Варто зазначити, що антикорупційна структура в Україні представляє собою комплекс інституцій різних рівнів, об'єднаних спільною метою боротьби з корупцією та виконанням своїх завдань та функцій. Ці органи утворюють великий антикорупційний механізм завдяки розумному розподілу обов'язків і задач, а також плідній співпраці та взаємодії.

Для повноцінного функціонування системи запобігання та протидії корупції в Україні, крім антикорупційних органів, діють також державні структури, відомі як залучені органи. Основна відмінність між ними полягає в спеціалізації. Так, антикорупційні органи прямо відповідають за розробку та впровадження антикорупційної політики, розслідування та розгляд корупційних справ, пов'язаних з високопосадовцями та великими сумами коштів, що потребують спеціалізованих знань та ресурсів. Залучені органи, в свою чергу, у межах своїх повноважень можуть проводити ряд антикорупційних заходів та підсилюють антикорупційну систему, сприяючи більшій масштабності та ефективності антикорупційної діяльності [22].

Розглядаючи систему антикорупційних органів України (рис. 1.3), важливо звертати увагу на їхні функціональні особливості.

Рис. 1.4. Антикорупційна система в Україні

Джерело: складено автором на основі [22]

На першому рівні, а саме на превентивному, головна мета полягає у формуванні політики та запобіганні випадкам корупції. Тут ключову роль відіграє Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), яке контролює електронні декларації, розробляє антикорупційні стратегії та здійснює адміністративні дії щодо порушень високопосадовцями. Залученими органами на

цьому рівні виступають Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Мін'юст.

На другому рівні, який охоплює оперативну діяльність, основне завдання полягає у розслідуванні корупційних правопорушень. Тут важливу роль відіграють Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), а також інші правоохоронні органи. Залученими органами виступають Національна поліція, Державне бюро розслідувань, а також Служба безпеки України.

На останньому рівні, що включає судову діяльність, важливим завданням є притягнення осіб до відповідальності за корупційні дії. У цьому процесі ключову роль відіграє Вищий антикорупційний суд (ВАКС), а також загальні судові органи: місцеві, апеляційні, Верховний Суд. Варто зазначити, що всі рівні системи антикорупційних органів в Україні виконують важливі функції у боротьбі з корупцією, починаючи від запобігання її поширенню та закінчуючи притягненням винних осіб до відповідальності перед законом.

Відповідно до Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки [21], держава звертається до широкого спектру заходів, щоб проаналізувати, запобігти та протистояти корупції в системі державної служби:

- Формування та реалізація державної антикорупційної політики, спрямованої на зменшення корупційних ризиків та підвищення прозорості.
- Формування негативного ставлення до корупції шляхом проведення просвітницьких кампаній та виховання громадянської свідомості.
- Запобігання і врегулювання конфлікту інтересів шляхом розробки та впровадження ефективних механізмів контролю.
- Фінансовий контроль, зокрема через систему декларування майнових та фінансових інтересів державних службовців.
- Підтримка та захист викривачів корупції, що сприяє попередженню та розкриттю корупційних правопорушень.

- Проведення антикорупційної експертизи законодавства та регулятивних актів з метою усунення можливих корупційних прогалин.
- Проведення спеціальних перевірок з метою виявлення та припинення корупційних практик.
- Ведення Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, що сприяє контролю за їхніми діями та запобіганню повторних порушень.
- Зміцнення міжнародного співробітництва у сфері протидії корупції, обмін досвідом та найкращими практиками з іншими країнами.

У цьому контексті, важливо підкреслити, що інтеграція міжнародних стандартів та найкращих практик у національне законодавство також є ключовим етапом у боротьбі з корупцією. Спільні зусилля з партнерами з усього світу підтверджують зобов'язання України до принципів прозорості, рівності та правової державності. Це не лише допомагає у впровадженні ефективних антикорупційних заходів, але й сприяє підвищенню довіри міжнародних партнерів до української системи та сприяє подальшому залученню інвестицій та розвитку країни.

Підкреслимо, що протягом останніх десяти років в Україні спостерігається значний прогрес у сфері боротьби з корупцією (див. дод. А), що відображається в динаміці індексу сприйняття корупції. За цей період країна здійснила істотний стрибок з 144 місця на 104-те у рейтингу, отримавши при цьому 36 балів, порівняно з 25 балами на початку даного періоду. Цей прогрес свідчить про наполегливість та рішучість українського суспільства в боротьбі з корупцією та його готовність до подальших зусиль у цьому напрямку. Такі позитивні зміни створюють підґрунтя для покращення інвестиційного клімату, стимулюють економічний розвиток та зміцнюють довіру до української держави як надійного партнера на міжнародній арені.

Таким чином, в наш час, коли Україна розвивається як демократична, правова та соціальна держава, котра прагне до європейської інтеграції, боротьба з корупцією у державних структурах залишається однією з ключових проблем. Для

досягнення успіху у цій справі, важливо ретельно проаналізувати природу та розміри корупції, вивчити різні стратегії та інструменти протидії їй, а також визначити сфери, що є найбільш схильними до корупційних порушень. Вироблення та впровадження практичних заходів із запобігання та припинення корупції є критичними кроками у будівництві справедливого та ефективного суспільства.

Аналіз теоретичних основ механізмів запобігання проявам корупції в системі державної служби розкриває, що корупція може виникати з політичних, економічних, правових, організаційно-управлінських та соціально-психологічних причин. Основними факторами корупційного процесу є наявність влади, можливість її зловживання та перспектива отримання винагороди. Слід зазначити, що причини корупції можуть бути як структурними, тобто пов'язаними з системними аспектами, так і поведінковими, коли акцент зроблений на індивідуальних діях та мотиваціях державних службовців.

В результаті дослідження в даному розділі, можна визначити, що правова антикорупційна база в Україні відіграє ключову роль у боротьбі з цим негативним явищем. Важливість правового забезпечення антикорупційних заходів полягає в створенні ефективних механізмів виявлення, припинення та попередження корупційних правопорушень у всіх сферах суспільства, зокрема і в сфері державної служби. Проте, виконання законів і нормативних актів не єдина відповідальність, і важливим є їхнє практичне застосування та реалізація на різних рівнях влади та серед громадян.

Забезпечення прозорості, відкритості та відповідальності у державних структурах сприяє формуванню довіри суспільства до державних інституцій, що є важливим чинником успішної боротьби з корупцією. Таким чином, постійне удосконалення правового антикорупційного законодавства є необхідним для побудови сильної, справедливої та прозорої держави.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ

2.1. Аналіз сучасного стану системи антикорупційної роботи в ДССТ МОУ та оцінка ефективності антикорупційних механізмів

Державна спеціальна служба транспорту – спеціалізоване військове формування (далі – ДССТ/Служба), яке входить до системи Міністерства оборони України та призначене для забезпечення стійкого функціонування транспорту в мирний час та в особливий період. Наприкінці 2017 року Верховна Рада України змінила статус Державної спеціальної служби транспорту, повернувши її з Міністерства інфраструктури до Міноборони. Керується Служба в своїй роботі Законом України «Про Державну спеціальну службу транспорту» від 05.02.2004 № 1449-IV (чинна редакція з останніми змінами від 12.01.2023 р.) [24]. Відповідно до законодавства Служба має основні завдання (рис. 2.1):

Рис. 2.1. Основні завдання Державної спеціальної служби транспорту

Джерело: складено автором на основі [24].

Воєнний стан, в якому Україна знаходиться через агресію росії, надає особливі завдання як для суспільства в цілому, так і для Державної спеціальної служби транспорту (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Основні завдання Державної спеціальної служби транспорту в особливий період

Джерело: складено автором на основі [24].

Здійснюючи порівняльний аналіз двох блоків завдань ДССТ чітко прослідковуємо специфічні завдання, пов'язані з особливими періодами.

Як свідчать твердження експертів, повернення ДССТ до українського війська більш ніж раціональне. До військової складової функціоналу спецслужби відноситься відновлення мостів, шляхів, будівництво захисних укріплень та споруд, розмінування території. Спецтрансівці відбудовують мости й дороги там, де ще недавно точилися бої, де діяли ворожі ДРГ, де окупант тільки нищив і руйнував, де досі небезпечно, бо лінія зіткнення зовсім поруч, і де жодна будівельна організація, крім військових, ні за які гроші не погоджується працювати.

Окрім відновлення військової інфраструктури Держспецтрансслужба опікується й охороною важливих об'єктів національної транспортної системи: мостів, шляхопроводів, опорно-тягових підстанцій, адмінбудівель Донецької

залізниці. Частина з них міститься в районі проведення ООС. І вартують хлопці надійно, не допустивши жодної надзвичайної події. Понад те, військовим вдалося запобігти майже 60 спробам незаконного втручання в роботу складових інфраструктури. Раніше ті об'єкти були здебільшого незахищені не тільки від терористів, а й від банальних розкрадачів чи вандалів. Працювали з керівництвом Укрзалізниці та її філій, щоб обладнати місця для проживання особового складу, облаштувати все в інженерному сенсі. До того спеціально готували людей під цю місію, суть якої – запобігти проникненню на заборонену територію або ж затримати й передати правоохоронцям порушників. Практично беззахисними були й важливі об'єкти Украероруху, зокрема, радіолокаційні комплекси. А якщо їх знешкодити, небо над країною практично закриється. Тепер вони, як і гідротехнічні споруди, під охороною ДССТ.

ДССТ також делеговано функцію знешкодження вибухонебезпечних предметів на об'єктах транспортної інфраструктури. Служба тісно співпрацює з офісами НАТО, ОБСЄ, командуванням Збройних сил США в Європі. І отримує допомогу: сучасні міношукачі, позашляховики, засоби захисту і зв'язку, GPS-навігатори, станції системи управління інформацією в протимінній діяльності ІМСМА.

Особливість ДССТ не тільки в тому, що її бійці здатні будувати під кулями. Тільки вона може фахово і якісно облаштувати наплавні залізничні, автомобільні мости для переправлення важкої техніки й навіть ешелонів. В Україні у єдиному екземплярі є наплавний міст завдовжки 572 м, який забезпечує переправу як залізничного, так і автомобільного транспорту фактично через будь-яку водну перешкоду. Раніше таких мостів було сім.

Нині ДССТ формує підрозділ водолазів. Потреба очевидна, адже перед відновленням мостів навколишню територію, зокрема підводну, ретельно обстежують.

Виконання усіх цих та інших передбачених законодавством функцій та завдань включає в себе в тому числі і корупційні ризики. Тому ДССТ веде антикорупційну діяльність за визначеними п'ятьма напрямками (рис. 2.3).

Рис. 2.3. Напрями антикорупційної діяльності ДССТ.

Джерело: складено автором на основі проведеного дослідження.

У сфері декларування постійно проводяться консультації за участі уповноваженої особи з питань запобігання корупції, метою яких є надання інформаційної підтримки державним службовцям у процесі подання декларацій. Важливо зазначити, що уповноважена особа не має права заповнювати декларації замість державних службовців, оскільки це вважатиметься перевищенням її службових повноважень.

Для ефективного контролю за своєчасністю подання декларацій ведеться спеціальний журнал обліку. У ньому фіксуються факти подання документів, що дозволяє проводити аналіз дотримання строків подачі. Установлено, що декларації мають бути подані до 31 січня, після чого відводиться 10 днів для перевірки повноти їх подання та ще 3 дні на складання відповідного звіту.

Адміністрація ДССТ впроваджує Антикорупційну програму на 2023–2025 роки (далі — Програма) (Додаток Б), яка визначає завдання Голови Адміністрації ДССТ, уповноваженого з антикорупційної діяльності, а також особового складу. Програма спрямована на досягнення вагомого поступу в запобіганні та виявленні корупційних проявів, на формування ефективної системи ідентифікації та подолання корупційних ризиків у діяльності ДССТ, а також на забезпечення належного процесу післявоєнного відновлення України.

Адміністрація ДССТ звітує кожні шість місяців перед Управлінням з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України про заходи, виконані в межах Програми. Зазначене Управління є структурним підрозділом військового управління, який реалізує антикорупційні ініціативи в Апараті Головнокомандувача Збройних Сил України та Генеральному штабі Збройних Сил України. Його діяльність регламентована Законом України «Про запобігання корупції» та поширюється на всю структуру МОУ [50].

До основних завдань Управління з питань запобігання та виявлення корупції ЗСУ належать:

- контроль за дотриманням антикорупційного законодавства в ЗСУ, а також розробка та впровадження заходів із запобігання корупційним правопорушенням у структурах Апарату Головнокомандувача та Генерального штабу ЗСУ;

- організація оцінки корупційних ризиків у діяльності зазначених органів, розробка заходів для їх мінімізації та надання відповідних пропозицій Головнокомандувачу ЗСУ;

- надання методичної та консультаційної підтримки щодо дотримання норм антикорупційного законодавства;

- виявлення конфліктів інтересів, сприяння їх урегулюванню та інформування уповноважених органів про порушення, виявлені у сфері протидії корупції;

- виконання функцій щодо захисту викривачів відповідно до Закону України «Про запобігання корупції».

Таким чином, система запобігання та виявлення корупційних проявів в ДССТ МОУ забезпечена системою заходів, звітності та контролю на належному рівні.

2.2. Іноземний досвід у запобіганні та боротьбі з корупцією

Зниження рівня корупції в Україні можливе, за умови вивчення та застосування зарубіжного досвіду боротьби з цим негативним соціальним явищем, особливо ефективних правових, політичних та організаційних механізмів в інших країнах подолання корупції. Вивчення та закордонних програм, які спрямовані на протидію хабарництву та корупції, що довели на практиці свою ефективність, являє собою величезні перспективи для запозичення позитивного іноземного досвіду, особливо за відсутності власного реально діючого механізму протидії корупції [27, с. 53].

В Ізраїлі антикорупційна атмосфера забезпечується системою «певного подвійного контролю» за можливими корупційними діями. Її проводять урядові організації та підрозділи спеціальної поліції, Управління державного контролера, яке не залежить від міністерств та державних установ, та громадські організації, такі як «управління з підтримання чистоти уряду». Ці організації розслідують можливі корупційні моменти та інформують слідчі органи у разі їх виявлення. В Ізраїлі практично відсутня основна корупція через значні соціальні пільги для державних службовців та їх нещадне покарання при виявленні корупції. Корупційні злочини, передані до суду в Ізраїлі, становлять не більше 5%, але репутація людини, дотичної до корупційного скандалу, вкрай не бажана [28, с. 99-100].

У Великобританії високі стандарти громадянської поведінки є результатом політичних та законодавчих дій, моральних змін та посилення соціального контролю над державними службовцями. Ця країна має найдавніші традиції боротьби з корупцією. Система антикорупційних механізмів тут регулюється на законодавчому рівні. Перший закон про корупцію в державних органах був прийнятий ще в 1889 р., закони про запобігання корупції в 1906 р. і 1916 р. були реакцією суспільства на поширення цього соціально-політичного явища. На відміну від традиційних правових принципів, ці закони вимагають від посадових осіб доводити свою невинність. Ще однією особливістю є надзвичайно висока роль

громадської думки, вона стежить за динамікою негативних явищ у суспільстві. Здебільшого громадські дебати точаться навколо питань, пов'язаних з лобіюванням і купівлею політичного впливу, проблем, створених зміною границь приватної і державної власності, моральним кліматом, хабарництвом, зловживаннями службовців місцевих органів влади, поліції, митної служби тощо.

Корупційні процеси у Великій Британії відстежує так званий Комітет Нолана, який було засновано в жовтні 1994 року. Його зусилля зосереджені на основних ділянках громадського життя, які викликають найбільшу стурбованість громадськості: це члени парламенту, котрі працюють консультантами фірм, які прагнуть впливати на державну політику; це колишні міністри та інші посадові особи, що працюють в галузях індустрії, регулюванням яких перед тим займалися в уряді та інші аспекти громадського життя. За результатами роботи Комітету палата Громад парламенту вирішила призначити парламентського директора стандартів, заборонити протекцію та розголосити сторонні заробітки членів парламенту [29, с. 201].

Завдання боротьби з корупцією в Німеччині – зруйнувати матеріальну, насамперед фінансову, базу злочинних угруповань. Це досягається двома способами: шляхом конфіскації майна та створення відповідної правової бази для запобігання «відмиванню» «брудних» грошей [30, с. 246].

У Німеччині, незалежно від конкретних специфічних функцій, основним обов'язком державних службовців є неупереджене і справедливе виконання своїх завдань на благо всього суспільства. Для державних службовців передбачено повну особисту відповідальність за правомірність своїх дій з виконання службових обов'язків. Після закінчення строку служби державний службовець повинен тримати в таємниці відомості й факти, які стосуються його службової діяльності. Без дозволу державний службовець не має права давати показання навіть у суді. Інформацію для преси можуть давати тільки уповноважений державний службовець.

Особливу увагу слід приділяти зобов'язанню банківських установ надавати правоохоронним органам інформацію про транзакції на суму понад 20 тис.

німецьких марок, за умови, що ця інформація використовується виключно для розслідування. Закон закріплює правило: якщо громадянин вносить в банк внесок на суму понад 50 тис. німецьких марок, він зобов'язаний пред'явити посвідчення особи [31, с. 112].

Генеральна лінія німецького уряду у сфері запобігання корупції полягає в тому, щоб в результаті організаційних, законодавчих, кадрових та інших заходів унеможливити зловживання державним службовцем своїм посадовим становищем [32, с. 124].

Серед антикорупційних механізмів, які існують в Німеччині, слід назвати намір створити реєстр корумпованих фірм. У даному разі Німеччина йде шляхом іноземного досвіду, зокрема ізраїльського. Його суть полягає в тому, що фірма, яка включена до такого реєстру, позбавляється права виконувати будь-які державні замовлення, стає об'єктом більш пильної уваги з боку правоохоронних органів [33, с. 22].

Антикорупційна політика у Сінгапурі вражає своїми успіхами. Її центральною ланкою є постійний спеціалізований орган по боротьбі з корупцією – Бюро з розслідування корупційних справ, що володіє політичною і функціональною самостійністю. Це незалежне агентство розслідує та намагається запобігти випадкам корупції в державному та приватному секторах економіки Сінгапуру. Бюро розслідує випадки жорстокого поводження з боку державних посадових осіб і повідомляє про них у відповідні органи для вжиття необхідних заходів. Управління вивчає методи роботи потенційно схильних до корупції державних органів, щоб виявити можливі недоліки в системі управління, і при необхідності рекомендує керівникам цих департаментів відповідні заходи.

Запорукою успішного функціонування Бюро з розслідування випадків корупції в Сінгапурі є Закон «Про запобігання корупції», прийнятий 17 червня 1960 р. зі змінами та доповненнями, чинний і сьогодні, – основний нормативно-правовий акт у цій сфері [34].

Закон став тим каталізатором, який запустив процес удосконалення антикорупційної стратегії боротьби з корупцією. У ньому надано точне визначення

всіх видів корупції; регламентовано роботу Бюро, якому надано додаткові слідчі повноваження, а також закріплено збільшення термінів тюремного ув'язнення за хабарі [35, с. 112].

Основна ідея антикорупційної політики Сінгапура полягає у «прагненні мінімізувати або виключити умови, що створюють як стимул, так і можливість особи здійснення корумпованих дій». Це досягається за рахунок цілого ряду антикорупційних принципів:

- 1) оплата праці державних службовців згідно формулі, прив'язаній до середньої заробітної платні успішно працюючих в приватному секторі осіб;
- 2) контрольована щорічна звітність державних посадовців про їх майно, активи і борги; прокурор має право перевіряти будь-які банківські, акціонерні і розрахункові рахунки осіб, підозрюваних в порушенні Акту про запобігання корупції;
- 3) ліквідація зайвих адміністративних бар'єрів для розвитку економіки;
- 4) велика строгість в справах про корупцію саме відносно високопоставлених урядовців для підтримки морального авторитету непідкупних політичних лідерів [36].

Японський досвід боротьби з корупцією доводить, що відсутність єдиного кодифікованого акту по боротьбі з корупцією не перешкоджає ефективному вирішенню проблеми. Антикорупційні норми містяться в багатьох національних законах.

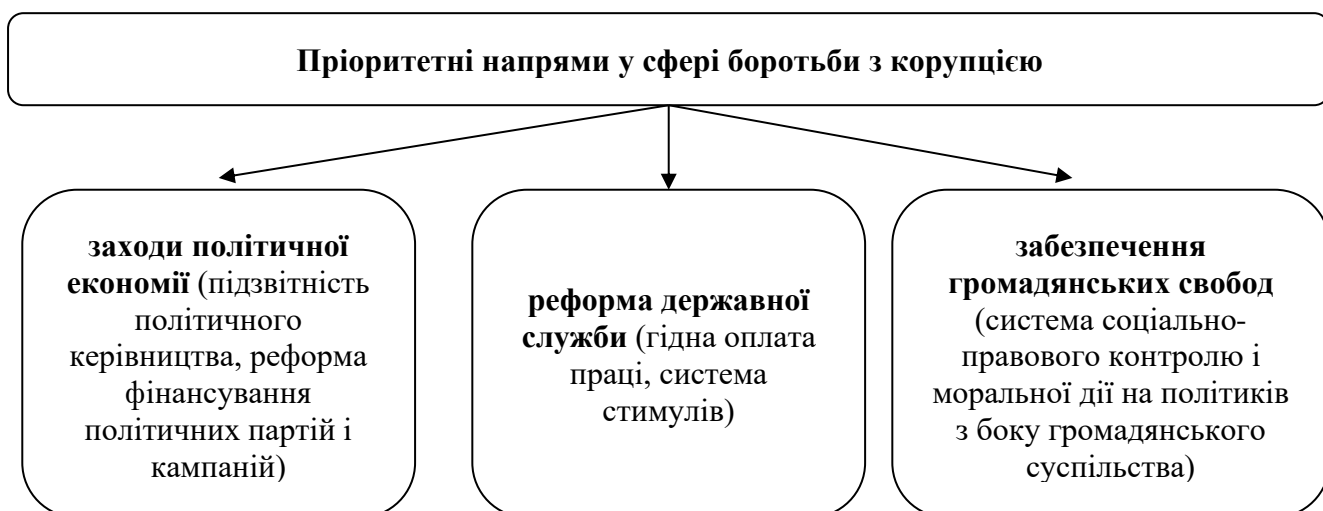
Особливе значення японський законодавець додає заборонам відносно політиків, державних і муніципальних службовців. Вони, зокрема, торкаються численних заходів, які політично нейтралізують японського чиновника відносно приватного бізнесу як під час служби, так і після звільнення.

Як і в Сінгапурі, японський законодавець встановлює суворі обмеження фінансування виборчих кампаній, партій і інших політичних організацій, вводить жорстко регламентований порядок здійснення пожертвувань на користь кандидатів на виборах, політичних фондів, встановлює суворий порядок фінансової звітності. Порушення положень закону тягне за собою застосування санкцій.

Японський законодавець класифікує як кримінальний злочин дії політиків, що пробивають за винагороду від зацікавленої особи вигідне для неї рішення шляхом впливу на державних, муніципальних службовців, а також юридичних осіб з 50% капіталу держави або місцевого самоврядування.

В Японії, як і в багатьох країнах, одним з найголовніших напрямів боротьби з корупцією є кадрова політика. Японським державним службовцям гарантована гідна оплата праці. Велику увагу японський законодавець приділяє етичній поведінці політиків і службовців. Так, з квітня 2000 р. в країні діє Закон «Про етику державних службовців», а так само затверджені урядовим указом етичні правила державного службовця і норми адміністративних покарань за їх порушення. В етичних правилах державного службовця даються визначення «зацікавленої особи» і докладний перелік неетичних дій, що виключає довільне тлумачення вимог закону.

В квітні 2001 р. в Японії набув чинності Закон «Про розкриття інформації». Цей акт гарантує громадянам право на доступ до офіційної інформації, що є у урядових установах, і можливість подати апеляцію в Раду з контролю за розкриттям інформації в тому випадку, якщо уряд вирішить не розкривати певну інформацію. Ці умови дозволили громадським організаціям викрити декілька випадків корупції. Таким чином, в Японії пріоритетними у сфері боротьби з корупцією стали три напрями (рис. 2.5).

Рис. 2.5. Пріоритетні напрями у сфері боротьби з корупцією в Японії

Джерело: складено автором на основі [37, с. 402]

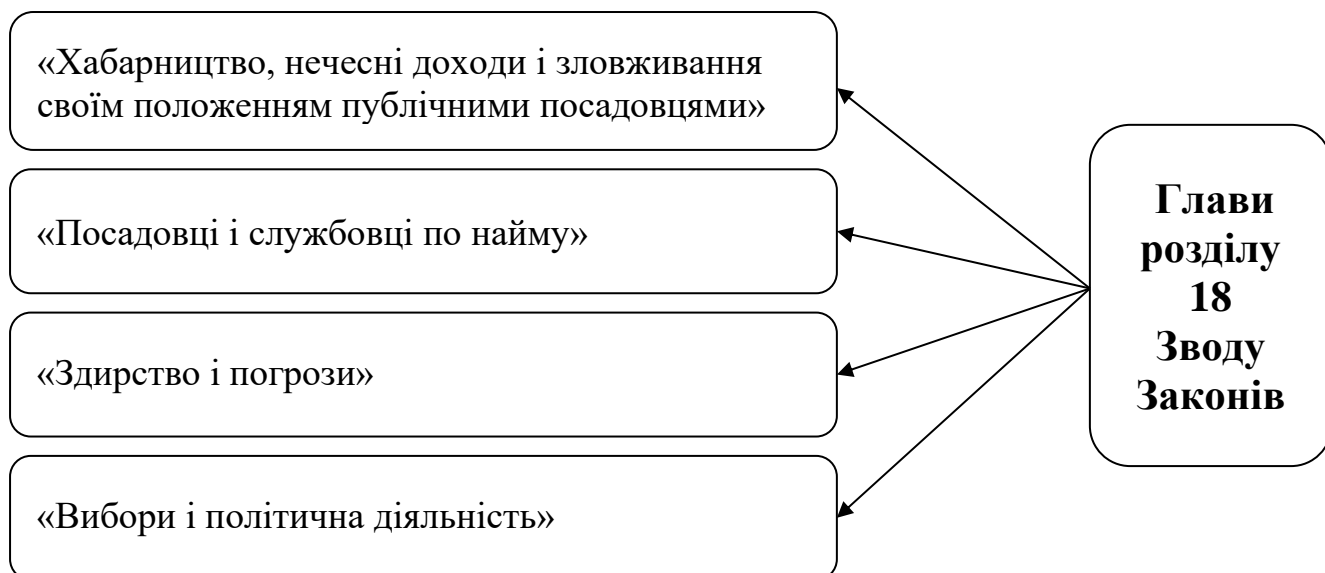
У США практично найбільший досвід боротьби з корупцією. Організована злочинність вперше обговорювалася тут на високому рівні ще в 1929 р., коли її розслідувала так звана «комісія Чикершама». З тих пір ця проблема була зосереджена на комісіях, комітетах та підкомітетах, створених за рішенням Конгресу чи президента, які в результаті тривалого та ретельного вивчення різних аспектів боротьби з організованою злочинністю та корупцією розробили рекомендації, що лежать в основі федеральних законів.

Важливим організаційним заходом, здійсненим урядом США, було створення в червні 1970 р. «Національної ради по боротьбі з організованою злочинністю», головним завданням якої є розробка загальнонаціональної програми дій. Керівну роль в діяльності по боротьбі з організованою злочинністю відіграє Міністерство юстиції США, яке розробляє національну стратегію боротьби зі злочинністю в країні та здійснює методичне керівництво цією роботою. Головним підрозділом Міністерства юстиції, на яке безпосередньо покладена боротьба з організованою злочинністю, є Федеральне бюро розслідувань (ФБР).

Кримінальному переслідуванню за хабарництво в США піддаються не тільки ті, хто одержує хабарі, але і ті, хто їх дає. В Зводі Законів детально вказано, які категорії посадовців розуміються під особами, що одержують хабарі. Відповідальності за дачу хабара підлягає всякий, хто дає, пропонує, обіцяє щонебудь цінне публічному посадовцю або кандидату на цю посаду з протиправною метою. Важливо, що покаранню за хабарництво разом з нині функціонуючим підлягає як колишній, так і майбутній службовець.

В законодавстві США поняття корупції посадовців визначено достатньо широко. Воно включає ряд протиправних діянь, передбачених в основному в чотирьох главах розділу 18 Зводу Законів (Statutes at Large) (рис. 2.6).

Законодавство США, як і Японії, передбачає обмеження ділової активності колишніх державних посадовців після звільнення з органів державної влади.

Рис. 2.6. Глави розділу 18 Зводу Законів США

Джерело: створено автором на основі [38, с. 105].

Найбільш ефективною є система правових і політичних механізмів боротьби з корупцією Італійської Республіки, де над вирішенням цієї проблеми тісно взаємодіють громадські організації та державні установи.

Парламент цієї країни заснував спеціальну Генеральну Раду по боротьбі з організованою злочинністю. Поряд з Генеральною Радою засновані окружні управління по боротьбі з організованою злочинністю та мафією і окремо – Державне управління по боротьбі з мафією.

Завдання даного колегіального органу входять: розробка стратегії по боротьбі з організованою злочинністю та визначення мети для кожного поліцейського формування окремо; раціоналізація ресурсів та коштів, відведених для організації боротьби з організованою злочинністю, а також періодична перевірка досягнутих результатів в їх зв'язку з встановленими напрямками діяльності та, якщо необхідно, прийняття відповідних директив, спрямованих на усунення недоліків або неефективних дій.

Вся ця діяльність є відкритою для політичних партій, об'єднань громадян, засобів масової інформації. Дане управління надає можливість для участі в роботі інститутам соціального контролю. У 1993 р. під тиском громадськості був прийнятий закон «Про угруповання мафіозного типу», який встановив сувору

відповідальність за входження до злочинної організації типу мафія. Цей закон було включено до нового кримінального кодексу Італії окремою нормою: «Кожний, хто є членом злочинного угруповання мафіозного типу, у склад якого входить троє та більш чоловік, карається позбавленням волі строком від 3 до 6 років».

Нове законодавство визначає конкретні ознаки, які притаманні мафіозним угрупованням, зокрема:

- залякування та підкорення силою інших людей, нав'язування їм «закону мовчання» та кругової поруки з метою вчинення кримінальних злочинів;
- встановлення прямого або непрямого правління і контролю за різного роду економічною діяльністю, отримання незаконних прибутків та незаконних пріоритетів в такій діяльності для себе та інших осіб;
- протистояння вільного волевиявлення при голосуванні [39, с. 255].

За цим законом відповідальність за вчинення злочину суттєво посилюється, якщо мова йде про входження в озброєне мафіозне угруповання. Озброєним вважається таке мафіозне угруповання, члени якого «володіють можливістю користуватись зброєю або вибухівкою для досягнення мети угруповання». При цьому не важливо, знаходиться зброя на руках у мафіозі, чи схована в тайниках. Жорсткі покарання передбаченні для мафіозі за фінансування легальної економічної діяльності за рахунок коштів, здобутих злочинним шляхом, в тому числі прибутку від легалізації «брудних грошей».

Застосування нового закону «Про угруповання мафіозного типу» здійснюється також під контролем органів представницької демократії та громадськості, що дало змогу внести дестабілізацію в ряди мафії. Однією з форм такого контролю є заслуховування звітів Міністра внутрішніх справ у парламенті республіки два рази на рік. Такі зусилля суб'єктів політики та італійської юстиції мають позитивні результати. З 1993 р. до цього часу заарештовано більш, як 3,5 тис. членів мафіозно-злочинних угруповань. Це стало можливим завдяки ефективному впровадженню принципів поділу влади в італійській політичній та правовій сферах, незалежності судової влади від уряду та урядового впливу. втручання інших гілок влади. З цієї причини італійська юстиція є найважливішою

з трьох гілок влади в системі антикорупційних механізмів. Конституція Італії надає суддям Верховної Ради виключне право підбурювати та карати суддів. Дві третини членів Ради обираються суддями, а третина – політичними партіями. Також, адміністративні комісії мають статус суду, а Конституція передбачає адміністративні процедури у певних кримінальних справах. Ефективним антикорупційним механізмом є також той факт, що судді, прокурори та слідчі вважаються членами однієї професії та регулярно змінюють ролі. Кожен поверх незалежний. Кожен прокурор має ті самі гарантії незалежності, що і судді [40].

Існує досить поширена думка, що корупцію можна перемогти за допомогою сильної держави, диктатури, репресій. Однак, досвід Китаю, де демонстративні розстріли підстрелених урядовців давно стали «звичайною справою», підтверджує протилежне. Репресивні заходи при уявній ефективності навряд чи дадуть бажаний результат-хабарів якщо і зменшиться, то ненабагато, а суми хабарів автоматично злетять до небес в якості плати за підвищений ризик. У всякому разі, в Китаї так прийнято – «всіх не перестріляєш». Крім того, репресивні заходи можуть призвести до різкого посилення одного з «чиновницьких товариств» – правоохоронних органів, якому надається монопольне право вирішувати, кого стратити, а кого стратити з усіма відповідними наслідками.

Демократичний режим хоча і не гарантує свободу від корупції взагалі та хабарництва, зокрема, але, принаймні, забезпечує більше можливостей для боротьби з нею. По-перше, конкуренція партій викриває корупцію правлячої верхівки. По-друге, свобода слова дозволяє пресі контролювати державних службовців. Громадське суспільство, як інститут властивий демократичному режиму, здатний підвищити ефективність діяльності незалежних комісій по боротьбі з корупцією [41, с. 57].

Отже, враховуючи вищезазначене можна підсумувати, що різні держави у сфері антикорупційної боротьби використовують різноманітні методи і засоби. Всі вони сприяють позитивному ефекту – зменшенню рівня корупції. Однак, не варто очікувати, що повне копіювання чийогось досвіду стане панацеєю для України. Україні необхідна розробка власного бойового механізму, що враховує національні

особливості і наші традиції. І цей механізм має формуватися на тому ґрунті, який дає політичну волю до протидії корупції та появи людини, яка прагнучиме зруйнувати стереотипи, подавати приклад і бути відданою державі. Наступним кроком може стати введення жорсткого фінансового контролю (найбільш ефективним буде контроль не за доходами людини, а за його витратами). Третім кроком по мінімізації корупційних проявів, на наш погляд, є розробка і впровадження механізму мінімальної участі чиновника в прийнятті рішень, отримання різних дозволів, сертифікатів і тому подібного. В рамках четвертого кроку в боротьбі з корупцією необхідно підвищити рівень освіти громадян. Неприпустимо, щоб поняття «хабар» стало для українців невід’ємною і звичною частиною життя. П’ятим кроком має бути забезпечення адекватної заробітної плати, яка не стимулює пошук додаткового прибутку, виправдовуючи це корупцією [42, с. 314].

Гармонізація в результаті повинна сприяти стабілізації ситуації в цьому секторі, оскільки корупція в нашій країні в останні роки перетворилася в одну з найбільш нагальних проблем сьогодення. Існування такого негативного явища являє собою реальну загрозу безпеці, державному і суспільному демократичному розвитку і конституційному ладу. Україна в ході практичної боротьби з цим ганебним явищем повинна використовувати позитивний досвід антикорупційних дій європейських країн.

Національна антикорупційна стратегія в Україні, з урахуванням позитивного іноземного досвіду має ґрунтуватися на наступних засадах:

– сильна політична воля керівництва країни протистояти явищу корупції і, як наслідок, єдина державна політика по боротьбі з корупцією, що передбачає урядові, політичні, економічні, соціальні та правові заходи. Діяльність законодавчого, адміністративного чи іншого плану, спрямована на боротьбу з корупцією, не може відрізнитися ефективністю, якщо на кожному рівні влади відсутня політична воля;

– організація громадянського суспільства соціального контролю у всій державній системі (неодмінною умовою є створена атмосфера прозорості) і

забезпечення можливості судового переслідування осіб, відповідальних за це, в межах цих кордонів. Дійсно незалежні ЗМІ відіграють тут важливу роль;

– забезпечення гарантій незалежності судової системи. Вичерпна ілюстрація цього підходу представлена в правоохоронних системах таких країн, як Італія, Великобританія, Франція тощо;

– організація жорсткої відповідальності осіб, що володіють владою, перед дійсно незалежною структурою, яка стежить за чистотою роботи державних службовців і має повноваження притягати посадових осіб до відповідальності, Незважаючи на їх статус у владній ієрархії [43, с. 173].

Таким чином, досвід іноземних країн у боротьбі з корупцією є свідченням того, що держави, які використовують комплексний і дуже принциповий підхід до вирішення відповідної проблеми, відрізняються найбільшою ефективністю у цьому питанні. Узагальнюючи практику проведення реформ по боротьбі з корупційними проявами, ми можемо виділити ряд передумов для реалізації стратегічного антикорупційного плану в нашій країні: є політична воля вищого керівництва держави; є компетентні державні та неурядові експерти; є команда, яка може зробити це вертикально; є громадська підтримка. У той же час, щоб підвищити здатність України боротися з корупцією, необхідно об'єднати ці чотири компоненти [44, с. 4].

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕХАНІЗМІВ ЗАПОБІГАННЯ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ

Сьогодні в розвинених країнах світу проблемі цифровізації суспільства приділяється велика увага. Це означає, що країна володіє потужними інформаційними ресурсами і управляє ними, має ефективну систему їх реалізації, знає динаміку і перспективи розвитку. Інформаційні технології на нинішньому рівні науково-технічного прогресу можна визначити як період всебічного інформування всіх соціальних інститутів і процесів, пов'язаних з формуванням джерел інформації та передачею інформації. Світ стає свідком стрімкого розвитку інформаційних технологій і в зв'язку з цим створення нових інформаційних технологій для обробки, передачі, прийому і зберігання інформації [22, с.119].

Інформаційно-аналітичне забезпечення в рамках антикорупційної стратегії, спрямованої на поліпшення роботи спеціалізованих антикорупційних органів та їх незалежності, забезпечує моніторинг діяльності державних службовців за допомогою наступних реєстрів:

- реєстр звітів політичних партій POLITDATA (Єдиний державний реєстр звітності політичних партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру) з метою відстеження джерел фінансування діяльності політичних сил;
- єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або корупційні злочини;
- єдиний державний реєстр заяв осіб, уповноважених виконувати функції державного або місцевого самоврядування [25, с.15].

Однією з головних умов підвищення довіри до державних органів є комплексне використання сучасних методів і технологій, які стали можливими завдяки науково-технічному прогресу, а інформаційні технології в останні роки розвиваються швидкими темпами.

Слабкий громадський контроль над інформацією та доступ до неї негативно впливає на підзвітність професійних організацій та державних службовців. Ці

проблеми можна вирішити шляхом посилення підзвітності та прозорості в управлінні державними активами, подальшого вдосконалення системи державних закупівель, забезпечення спроможності та незалежності антикорупційних судів і професійної незалежної судової влади. Для посилення підзвітності рекомендується систематично інвестувати в діджиталізацію та автоматизацію процесів підзвітності в державних установах.

Серед основних аспектів використання технологій у боротьбі з корупцією – процес автоматизації більшої прозорості за приватизацію державної власності. Наприклад, у 2020 році в процесі приватизації до держбюджету надійшло 3,03 млрд. грн. Це в 6 разів більше плану. Такі результати були досягнуті завдяки автоматизації процесу підготовки об'єктів до продажу за допомогою електронних аукціонів, активній політиці та позиції Міністерства економічного розвитку і торгівлі, а також Фонду державного майна України. Зокрема, була створена відкрита віртуальна кімната даних по об'єктах для продажу, яка замінила неефективну статтю «Останні новини приватизації» [25, с.15-16].

Інші кроки передбачають відбір, призначення та навчання кваліфікованого судового персоналу, забезпечення належних судових приміщень, заходи безпеки суду, створення відповідних адміністративних та організаційних структур, включаючи інфраструктуру інформаційних технологій, а також встановлення ефективної політики та процедур для суду. Адже для того, щоб боротися з корупцією, персонал має мати відповідні знання і навички для захисту інформаторів, свідків та інших осіб, а також використання технологій для демонстрації аудіовізуальних та електронних доказів під час судових слухань [26, с.45].

Окремо вважаємо за доцільне відзначити, що сучасний стан запобігання політичній корупції в Україні характеризується несистемним підходом. Ефективне запобігання і протидія політичній корупції можлива тільки за об'єднання спільних зусиль, із залученням усіх зацікавлених у цьому сторін – публічного сектору, громадянського суспільства і бізнес-спільноти. Сучасне громадянське суспільство України відіграє важливу роль у пропаганді антикорупційних реформ, розробці

політики та моніторингу протягом років. У новостворених інституціях були створені офіційні громадські ради, включаючи НАБУ, НАЗК та АРМА. Водночас, антикорупційні групи громадянського суспільства протягом останніх років потрапляли під дедалі більший політичний тиск через свою роботу. Ефективність новостворених органів у розслідуванні корупції, таких як НАБУ та САП, була підірвана відсутністю справедливого правосуддя. У зв'язку із цим, можна погодитись із думкою, що успіхів у подоланні корупції досягають ті країни, які збільшують прозорість влади через розбудову громадянського суспільства та забезпечення свободи слова [45, с. 160]. Тож основними пріоритетними напрямками запобігання політичній корупції в умовах повоєнної відбудови України має стати не тільки чітке законодавство, що усуває можливість для корупційної практики, але у першу чергу жорсткі покарання за корупцію, несприйняття корупції суспільством, впливове громадянське суспільство. Якщо пріоритетами попередньої Антикорупційної стратегії на 2014–2017 рр. [46] були передусім заходи із створення системи сучасних правових інструментів протидії корупції та розбудови системи сучасних антикорупційних органів, то в новій Антикорупційній стратегії на 2021–2025 роки від 20 червня 2022 року [47] відбулося зміщення пріоритетних сфер у запобіганні та протидії корупції саме у цей бік.

Післявоєнна відбудова може дати унікальне, але вузьке для демократизації політичної системи реформаторське вікно. Міжнародний досвід показує, що успіх в ефективному запобіганні політичній корупції може статися тільки тоді, коли політичні еліти почнуть вбачати користь у розвитку інститутів, які можуть забезпечити їх права власності і доступ до ресурсів законними способами, а не покладатися на патронаж і клієнтелізм. У зв'язку з цим, вважаємо, що нова Антикорупційна стратегія повинна містити науково обґрунтовану модель системи запобігання політичній корупції. В її основі мають лежати не тільки чітко структуровані напрями і підходи з удосконалення правового та інституційного механізмів запобігання політичній корупції в системі публічного управління, партійній і виборчій системах України, але і чіткий алгоритм дій, спрямованих на модернізацію системи рекрутування і ротації політичної еліти за мерик-

торатичними принципами пропорційності і рівності доступу до засобів та інструментів виборчого процесу, етичності і професійності при формуванні списків партій на вибори та призначенні на політичні посади.

В Стратегії і відповідній державній програмі мають бути чітко визначені і структуровані конкретні механізми запобігання проявам політичної корупції, зокрема:

- політичні (відокремлення бізнесу від влади, створення системи ефективного громадського контролю за формуванням виборчих фондів);
- державно-управлінські (впорядкування системи та структури функцій органів публічного управління, подальший розвиток антикорупційного законодавства, продовження реформи судової системи, удосконалення системи добору на публічну службу, створення системи антикорупційної освіти фахівців публічної служби).

Нарешті, необхідно законодавчо визначити термін «політична корупція», навести її характерні риси і основні сфери, де вона виникає і процвітає (система публічного управління, а саме вищий рівень державного й регіонального управління; партійна і виборча системи). Це необхідно не тільки для визначення конкретних кримінальних і адміністративних правопорушень та засобів покарання, але й для того, щоб в суспільство сформувало чіткий політичний портрет суб'єкта політичної корупції, що являє собою політичного актора, котрий ставить перед собою політичні цілі збереження, отримання, розподілу і зміцнення політичної влади, використовуючи інструментарій протиправних і неформальних політичних і економічних практик.

Оптимізація системи суб'єктів протидії корупції у публічній службі може бути реалізована шляхом втілення наступних напрямків вдосконалення, спрямованих на зменшення рівня корупції і підвищення прозорості та ефективності публічної служби в цілому:

1. Вдосконалення законодавчої бази є ключовим напрямком удосконалення системи протидії корупції. У даному контексті наголошуємо на важливості розробки та прийняття нових антикорупційних законів, які враховують найкращі

міжнародні практики та стандарти. До даного напрямку відносимо посилення відповідальності посадових осіб за корупційні дії, встановлення прозорих правил фінансування політичних партій та зміцнення механізмів контролю за доходами посадових осіб. Разом з цим, рекомендуємо удосконалення антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів та їх проєктів, нормативно-правове закріплення на рівні законів та підзаконних нормативно-правових актів правил етичної поведінки з метою встановлення чітких та однозначних норм, які стосуються доброчесності публічних службовців.

2. Також важливим напрямком визнається запровадження ефективного механізму міжвідомчої співпраці, у тому числі на рівні відповідних міжвідомчих наказів. Забезпечення обміну інформацією та координації дій є ключовим аспектом успішної боротьби з корупцією.

3. Розробка та впровадження ефективних механізмів контролю за деклараціями про майно та доходи посадових осіб може зменшити можливість приховування корупційних доходів. Також слід розглянути впровадження технологій блокчейн у сфері публічних закупівель для забезпечення прозорості та унеможливлення фальсифікації даних.

4. Забезпечення високого рівня професійної підготовки та етичного стандарту серед публічних службовців сприятиме зниженню корупційних ризиків. Впровадження системи оцінки компетенцій та етичної культури, а також надання належної організаційної підтримки, фінансових стимулів задля дотримання цих норм може покращити якість роботи публічних службовців. Цей напрямок також передбачає навчання з питань розслідування, аналізу фінансових операцій, правової експертизи та професійної антикорупційної етики.

5. Окремим напрямом є активне залучення громадськості до процесу протидії корупції. Це можна здійснити шляхом створення механізмів зворотного зв'язку, публікації інформації про роботу антикорупційних органів, проведення незалежних аудитів та залучення громадських спостерігачів до процесу контролю.

6. Удосконалення механізмів контролю в сфері протидії корупції у публічній службі. В. Побережний, розглядаючи у своїй публікації механізм оптимізації

системи суб'єктів протидії корупції, пропонує припинити практику розширення повноважень публічної адміністрації за допомогою підзаконної нормотворчості, а також вважає за доцільне посилення функції внутрішнього контролю в органах публічної адміністрації (фінансовий контроль та службові розслідування) [48, с.425].

7. Активне впровадження програмних підходів у сфері протидії корупції у публічній службі. Досліджуючи розвиток механізмів протидії виникненню корупції в сфері охорони здоров'я, Т. Попченко виділяє національний, регіональний та локальний рівні управлінського впливу на протидію корупції. На думку науковця, регіональний рівень передбачає розроблення регіональних програм [49, с.54]. Переважно дані програми зводяться до антикорупційних стратегій, ініційованих керівництвом певного регіону, що у більшості своїй перекликаються з національними стратегічними механізмами протидії корупції.

8. Окремим перспективним напрямком вважаємо налагодження активної співпраці між українськими антикорупційними органами та міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз, Рада Європи та Міжнародний валютний фонд, зокрема, щодо отримання фінансової, технічної та юридичної підтримки. Також необхідним є створення Консультативної Ради міжнародних експертів при Верховній Раді України для допомоги в діяльності профільного комітету.

9. Варто зміцнювати незалежність та ефективність судової системи, щоб забезпечити ефективний розгляд справ та накладання справедливих покарань. Це може включати підвищення кваліфікації суддів, подолання «кадрового голоду» в судовій системі та впровадження механізмів швидкого і справедливого судочинства. Акцентуємо увагу на необхідності визначення чіткого переліку морально-етичних якостей та системи критеріїв їх визначення для членів Громадської ради доброчесності, які дозволятимуть останнім об'єктивно оцінювати етичність та доброчесність суддів та кандидатів на посаду судді.

10. Впровадження сучасних інформаційних технологій для забезпечення обміну інформацією між антикорупційними органами, автоматизації процесів та підвищення ефективності роботи.

11. Подальший економічний розвиток держави, що охоплює підтримку вітчизняного виробника та підприємницьких ініціатив, створення умов для виходу бізнесу з «тіні», у тому числі через розширення електронного документообігу, звітності, удосконалення системи публічних закупівель та лояльної та справедливої податкової політики держави, у тому числі у питаннях надання податкових канікул.

Таким чином є усі підстави стверджувати, що вдосконалення системи протидії корупції потребує комплексного підходу та системних змін, елементом яких є впровадження запропонованих нами напрямів, спрямованих на підвищення прозорості, ефективності та взаємодії між різними антикорупційними органами.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У кваліфікаційній роботі розкрито теоретико-методичні основи та складові корупції в державній службі; узагальнені основні теоретичні підходи до аналізу та запобігання корупції в державних структурах; охарактеризовано сучасний стан антикорупційної роботи в Державній спеціальній службі транспорту; проаналізовано іноземний досвід у запобіганні та боротьбі з корупцією; сформульовані напрями вдосконалення системи механізмів запобігання проявам корупції.

Результати проведеного дослідження дозволили відповідно до мети та завдань зробити наступні висновки та узагальнення:

1. Внаслідок корупції порушуються основні принципи справедливості та правопорядку, що призводить до загрози стабільності суспільства та гальмує розвиток країни. Важливо зауважити, що корупція є динамічним явищем, яке постійно трансформується та адаптується до змін у законодавстві, суспільних умов та політичному середовищі, і при цьому її негативний вплив залишається стійким. Щоб протидіяти цьому явищу, потрібно постійно адаптувати антикорупційні заходи до нових викликів та форм корупції. Таким чином, успішна боротьба з корупцією потребує системної та довгострокової стратегії, а не миттєвих рішень.

2. В наш час, коли Україна розвивається як демократична, правова та соціальна держава, котра прагне до європейської інтеграції, боротьба з корупцією у державних структурах залишається однією з ключових проблем. Для досягнення успіху у цій справі, важливо ретельно проаналізувати природу та розміри корупції, вивчити різні стратегії та інструменти протидії їй, а також визначити сфери, що є найбільш схильними до корупційних порушень. Вироблення та впровадження практичних заходів із запобігання та припинення корупції є критичними кроками у будівництві справедливого та ефективного суспільства.

3. Державна спеціальна служба транспорту – спеціалізоване військове формування, яке входить до системи Міністерства оборони України та призначене

для забезпечення стійкого функціонування транспорту в мирний час та в особливий період. Виконання усіх передбачених законодавством функцій та завдань службовцями в ДССТ передбачає в собі корупційні ризики. Тому ДССТ веде антикорупційну діяльність, втілює антикорупційну програму на 2023-2025 рр.

4. На основі аналізу особливостей боротьби з корупцією в Японії, Сінгапурі, США, Італії та інших країнах можна сформулювати постулати вітчизняної національної антикорупційної стратегії. По-перше, це сформована єдина державна політика у сфері боротьби з корупцією та сильна політична воля, яка включала б низку заходів державного, політичного, економічного, соціального та правового характеру. Ні адміністративні, ні законодавчі, ні будь-які інші заходи, спрямовані на боротьбу з корупцією, не можуть бути ефективними без політичної волі на всіх рівнях управління. По-друге, це незалежність судової влади. По-третє, це організований соціальний контроль громадянського суспільства над усією системою державного управління (передумовою цього є створення атмосфери прозорості). Тут важливу роль відіграють незалежні ЗМІ, які не заангажовано зможуть висвітлювати роботу державного управління. По-четверте, це реальна відповідальність можновладців перед незалежним органом, який контролює чистоту державних службовців, а також повноваження притягати до відповідальності посадових осіб незалежно від їх місця у структурі управління.

5. Визначено перспективні напрями удосконалення системи запобігання політичній корупції в умовах повоєнної відбудови України: сформувати на рівні стратегії обґрунтовану модель системи запобігання політичній корупції; конкретні механізми запобігання її проявам; законодавчо визначити поняття політичної корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід. *Збірка матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Харків, 3 груд. 2021 р. 2021. С. 112–113.
2. Боковикова Ю. В. Механізм протидії корупції. *Теорія та практика державного управління. Том 1*. 2019. С. 56.
3. Войт М., Дзюбак М. Корупційні діяння: запитання та відповіді. : Інформаційно–метод. матеріал. Хмельницький : ПП Мельник А. А, 2013. 171 с.
4. Про запобігання корупції : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 01.03.2024).
5. Oxford English Dictionary. URL: <https://www.oed.com/> (date of access: 02.03.2024).
6. Cambridge Dictionary. English Dictionary, Translations & Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/> (date of access: 02.03.2024).
7. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : Конвенція Ради Європи від 27.01.1999 № ETS173 : станом на 18 жовт. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 11.03.2024).
8. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. 4-те вид., переробл. й доповн. / ред. А. Михненко. Київ : ДННУ «Акад. фінанс. упр.», 2013. 666 с.
9. Susan Rose-Ackerman. Corruption: Greed, Culture, and the State. 2010. URL: <http://hdl.handle.net/20.500.13051/4904> (date of access: 12.03.2024).
10. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : монографія. Київ: Атіка, 2019. 304 с.
11. Оксана Пархоменко-Куцевіл. Теоретико-методологічні підходи до класифікації корупційних відносин в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 9/2019. С. 138-142
12. Білінська Л. В. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*.

2019. № 6-1. С. 138–141. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_6-1\(1\)__36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_6-1(1)__36) (дата звернення: 15.03.2024).

13. Клітгаард Р. Приборкання корупції / пер. В. Горбатько. Харків : Тарбут Лаам, 2006. 244 с.

14. Михайлов М.В. Корупційний підкуп: поняття, види та форми. *Юридичний бюлетень*. 2020. №17. С. 278-285. URL: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.17.35> (дата звернення: 17.03.2024).

15. Kalienichenko L. I., Slynko D. V. Concept, features and types of corruption. *Law and Safety*. 2022. Vol. 84, no. 1. P. 39–46. URL: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.04> (date of access: 17.03.2024).

16. What is corruption? *Transparency International*. URL: <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption> (date of access: 18.03.2024).

17. Види корупції. *Просвіта НАЗК*. URL: <https://prosvita.nazk.gov.ua/encyclopedia/vydy-koruptsiyi#> (дата звернення: 17.03.2024).

18. Олійник А. М. Національне антикорупційне законодавство України: історико-правові аспекти становлення та розвитку у контексті кримінальної відповідальності. *Актуальні проблеми протидії корупції в Україні в умовах воєнного стану. Міжнар. економ.-гуманіт. ун-т ім. акад. Степана Дем'янчука*. Львів – Торунь, Liha-Pres. 2023. С. 117-120. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-31> (дата звернення: 20.03.2024).

19. Антикорупційна стратегія. *НАЗК | Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/departament-koordynatsiyi-antukoruptsijnoyi-polityky/antukoruptsijna-strategiya/> (дата звернення: 22.03.2024).

20. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки : Закон України від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text> (дата звернення: 22.03.2024).

21. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/wp->

content/uploads/2022/08/Antykoruptsijna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf (дата звернення: 23.03.2024).

22. Манукян А. Антикоруptionна стратегія Сінгапуру. Орієнтація, право і управління. 2019. № 1(26). С. 117-123.

23. Corruption Perceptions Index - Explore the results. *Transparency.org*. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2018> (date of access: 24.03.2024).

24. Про Державну спеціальну службу транспорту: Законом України від 05.02.2004 № 1449-IV (чинна редакція з останніми змінами від 12.01.2023 р.).

25. Луцька К.І. Перспективи використання сучасних технологій у сфері протидії корупції в державному управлінні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. № 4(14). С. 14-18.

26. Ільєнок Т.В. Зарубіжний досвід адміністративно-правової протидії корупції. *Юридична наука*. 2019. № 12. С. 42-52.

27. Гурковський В.І. Зарубіжний досвід формування інформаційного суспільства: перспективи адаптації в Україні. *Публічне управління: теорія та практика*. 2019. № 2. С. 51-57.

28. Крушельницька Т.В. Розвиток цифрових технологій на прикладі державних закупівель, як інструмент моніторингу ефективності урядування. *Аспекти публічного управління*. 2020. Том. 8. № 1. С. 80-83.

29. Задворних С.С. Рекомендації щодо імплементації зарубіжного досвіду по боротьбі з тінізацією фінансових потоків. *Інноваційна економіка*. 2019. №2. С. 200-203.

30. Чередниченко О.Ю. Організаційно-економічний аспект використання досвіду створення та діяльності антикорупційних структур країн ЄС в роботі щодо запобігання та протидії корупції в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. №. 58. С. 239-247.

31. Мельник М.І. Німеччина на шляху боротьби з корупцією. *Право України*. 2019. №11. С. 111-115.

32. Підбережник Н.А. Антикоруptionна політика в країнах Західної Європи: досвід для України. *Ефективність державного управління*. 2019. №37. С. 123-127.

33. Березовська І.А. Вплив Угоди про асоціацію з Євросоюзом на правову систему України. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2019. №100. С. 20-26.
34. Prevention of Corruption Act. *Corrupt Practices Investigation Bureau*. URL: <https://www.cpiib.gov.sg/about-corruption/legislation-and-enforcement/prevention-of-corruption-act/> (date of access: 10.06.2024).
35. Шмаль Л.І. Сінгапурська модель протидії корупції: досвід для України. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 2. С. 110-118.
36. Нонік В.В. Сінгапурська антикорупційна історія: досвід для України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 10 URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1509> (дата звернення: 23.06.2024).
37. Гончаренко Л.П. Економічна безпека: Підручник для вузів. Київ : Основа. 2019. 478 с.
38. Халковський О.М. Досвід протидії корупції у зарубіжних країнах. *Економіка та держава*. 2020. № 3. С. 104-106.
39. Бондар В.Є. Актуальні проблеми протидії корупції: вітчизняні реалії та зарубіжний досвід. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 2. С. 247-260.
40. Чепелюк В.І. Досвід зарубіжних країн боротьби з корупцією. URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html> (дата звернення: 29.06.2024).
41. Колеснікова К.М. Удосконалення методів боротьби з корупцією в Україні на основі використання зарубіжного досвіду. *Збірник наукових праць Донбаської національної академії будівництва і архітектури*. 2019. № 1. С. 53-58.
42. Немержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії: Монографія. Київ : КНТ. 2020. 368 с.
43. Коруля І.В. Зарубіжний досвід у сфері протидії корупції та можливість його використання в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. №1. С. 170-173.
44. Семенов В.В. Кому під силу перемогти корупцію? *Вечірній Харків*. 2019. №143. С. 4.

45. Жовнір О. З. Дослідження протидії корупційним проявам через аналіз окремих функцій державного управління. *Держава і право: de lege praeterita, instante, futura: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 27–28 листопада 2019 р.)*. Одес. нац. юрид. акад. Миколаїв: Іліон. 2019. С. 159–160.

46. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14.10.2014 №1699-VII (втратив чинність на підставі Закону №2322-IX від 20.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#n16> (дата звернення: 17.07.2024).

47. Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки: Закон України від 20.06.2022 №2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-IX#Text> (дата звернення: 17.07.2024).

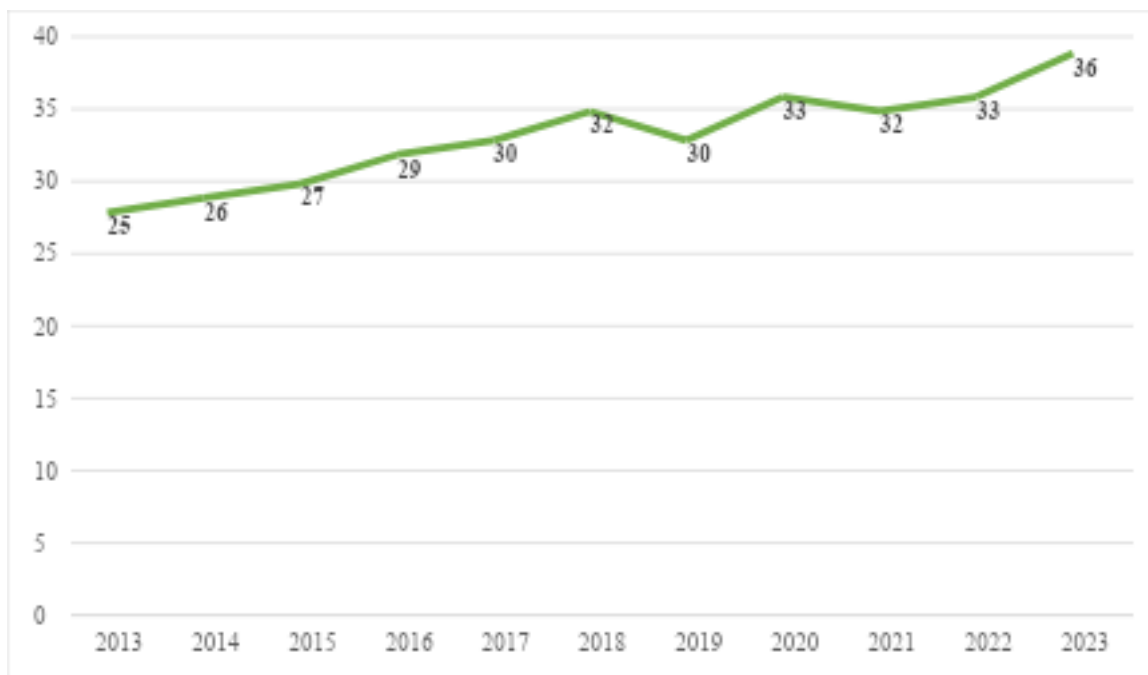
48. Побережний В. В. Механізм обмеження корупційних дій державного службовця. *Університетські наукові записки*. 2021. №3 (39). С. 424–428.

49. Попченко Т. П. Розвиток державно-управлінських механізмів протидії виникненню корупції у сфері охорони здоров'я в Україні. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2019. № 1. С. 98–107.

50. Управління з питань запобігання та виявлення корупції. *Офіційний сайт Міністерства оборони України*. 2023. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-generalnogo-shtabu/upravlinnya-z-pitan-zapobigannya-ta-viyavlennya-korupczii.html> (дата звернення: 30.07.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Рис. 1. Індекс сприйняття корупції в Україні в 2013-2023 роках

Джерело: складено автором на основі [23]

ЗАТВЕРДЖЕНО

наказ Голови Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту

" 01 " 05 2023 р. № 115

Антикорупційна програма
Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту
на 2023 – 2025 роки

I. Засади антикорупційної політики в Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту

1. Адміністрація Державної спеціальної служби транспорту (далі – Адміністрація Держспецтрансслужби), усвідомлюючи відповідальність за утвердження цінностей верховенства права та доброчесності, прагнучи забезпечувати свій сталий розвиток, дбаючи про власну ділову репутацію, а також в інтересах, зокрема, але не виключно, своїх працівників, проголошує, що посадові особи та працівники у своїй діяльності, а також у правовідносинах із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, іншими юридичними та фізичними особами керуються принципом нульової толерантності до корупції у будь-яких її формах та проявах і вживають (вживатимуть) всіх заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції, передбачених законодавством, та цією Антикорупційною програмою (далі – Програмою).

Адміністрація Держспецтрансслужби заявляє про свою принципову позицію та засуджує корупцію як незаконний та неетичний спосіб ведення діяльності.

2. Завданнями Голови Адміністрації Держспецтрансслужби в управлінні корупційними ризиками є:

демонстрація лідерської позиції у впровадженні управління корупційними ризиками в усі сфери діяльності Держспецтрансслужби;

підтримка напряму запобігання і протидії корупції в діяльності Держспецтрансслужби, демонстрація власним прикладом нульової толерантності до корупції, особиста участь у антикорупційних заходах Адміністрації Держспецтрансслужби;

прийняття розпорядчих документів з питань запобігання та протидії корупції, у тому числі Програми та змін до неї;

сприяння поширенню інформації щодо важливості впровадження управління корупційними ризиками в усі сфери діяльності Держспецтрансслужби;

забезпечення уповноваженого з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби організаційними, матеріальними та

іншими ресурсами, достатніми для ефективного виконання покладених на нього завдань;

забезпечення гарантій незалежності та періодичного підвищення кваліфікації уповноваженого з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби як координатора роботи з управління корупційними ризиками;

здійснення загального керівництва та контролю за процесом управління корупційними ризиками, аналізу ефективності управління корупційними ризиками;

ініціювання проведення регулярного оцінювання корупційних ризиків у діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби (далі – оцінювання корупційних ризиків), утворення робочої групи, наділення її відповідними повноваженнями;

забезпечення ресурсами, необхідними для ефективного управління корупційними ризиками;

сприяння постійному удосконаленню процесів управління корупційними ризиками;

свочасне реагування на можливі факти порушень Програми, корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України "Про запобігання корупції" (далі – Закон).

3. Завданнями уповноваженого з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби є:

1) координація взаємодії учасників процесу управління корупційними ризиками;

2) забезпечення залучення внутрішніх та зовнішніх заінтересованих сторін до процесу управління корупційними ризиками, в тому числі до складу робочої групи;

3) організація діяльності робочої групи:
надання пропозицій Голові Адміністрації Держспецтрансслужби щодо персонального складу робочої групи;
здійснення підготовки засідань робочої групи;
забезпечення ведення протоколів засідань робочої групи;
проведення вступного тренінгу та надання методичної допомоги членам робочої групи з питань управління корупційними ризиками;
забезпечення обміну інформацією між членами робочої групи;

4) координація роботи з оцінювання корупційних ризиків та розробки заходів впливу на корупційні ризики;

5) підготовка пропозицій з визначення антикорупційної політики Адміністрації Держспецтрансслужби;

6) підготовка Програми, змін до неї та інших документів, передбачених Методологією управління корупційними ризиками, затвердженої наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/21, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 17.02.2022 за № 219/37555 (далі – Методологія);

7) здійснення моніторингу та оцінки виконання Програми;

8) здійснення моніторингу середовища Адміністрації Держспецтрансслужби, своєчасне реагування на зміни, що впливають на виникнення нових або зміну рівня існуючих корупційних ризиків;

9) забезпечення взаємодії Адміністрації Держспецтрансслужби з уповноваженим підрозділом з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України, Національним агентством з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) з питань, передбачених Законом та Методологією.

4. Завданнями особового складу Адміністрації Держспецтрансслужби в управлінні корупційними ризиками є:

дотримання антикорупційної політики Адміністрації Держспецтрансслужби, Програми під час виконання посадових обов'язків;

надання членам робочої групи достовірної інформації стосовно середовища Адміністрації Держспецтрансслужби, корупційних ризиків у її діяльності; участь у передбачених Методологією опитуваннях (анкетуваннях), інтерв'юваннях;

проходження періодичного навчання з питань запобігання та протидії корупції;

надання пропозицій щодо вдосконалення антикорупційної політики Адміністрації Держспецтрансслужби, Програми;

повідомлення в установленому законодавством порядку про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, недотримання внутрішніми заінтересованими сторонами антикорупційної політики Адміністрації Держспецтрансслужби, Програми.

5. Висновки за результатами оцінки виконання Програми за попередній період

Наказом Голови Адміністрації Держспецтрансслужби від 15.04.2021 № 94 затверджена антикорупційна програма Державної спеціальної служби транспорту на 2021 – 2022 роки.

Комісією з оцінки корупційних ризиків ідентифіковано 34 корупційних ризики за 9 напрямками діяльності Держспецтрансслужби та запропоновано 47 заходів щодо їх усунення, з них:

виконано – 38;

з об'єктивних причин, а саме у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України та введенням воєнного стану з 24 лютого 2022 року в Україні згідно з Указом Президента України, тимчасовим припиненням організації роботи з оцінки корупційних ризиків та підготовки заходів щодо їх усунення, на підставі листа Національного агентства від 21.03.2022 № 20-13/10165-22, не виконано 9 заходів з усунення корупційних ризиків.

6. Мета прийняття Програми

Метою прийняття Програми є досягнення значного процесу в запобіганні та виявленні корупції, налагодження ефективної системи з виявлення та подолання корупційних ризиків в діяльності Держспецтрансслужби, а також належного процесу післявоєнного відновлення України.

7. Основними принципами антикорупційної політики Адміністрації Держспецтрансслужби є:

оптимізація функцій Держспецтрансслужби, реалізація чого передусім передбачає: усунення дублювання повноважень структурними підрозділами; тимчасове припинення реалізації малоєфективних повноважень, що супроводжується високим рівнем корупції, до запровадження належних процедур, які мінімізуватимуть відповідні корупційні ризики;

прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у діяльності Держспецтрансслужби;

створення на противагу існуючим корупційним практикам більш зручних та законних способів задоволення фізичних і юридичних осіб;

забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, що створює додатковий стримувальний ефект для всіх суб'єктів правовідносин;

формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

8. Заходами з реалізації засад антикорупційної політики Адміністрації Держспецтрансслужби, а також виконання Антикорупційної стратегії на 2021 – 2025 роки та Державної антикорупційної програми є:

прийняття управлінських рішень з урахуванням інтегрованої у діяльність Адміністрації Держспецтрансслужби системи управління ризиками;

надання консультацій військовослужбовцям та працівникам Адміністрації Держспецтрансслужби стосовно дотримання вимог актів

законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог, обмежень та заборон, передбачених Законом;

моніторинг та контроль за виконанням військовослужбовцями та працівниками Адміністрації Держспецтрансслужби актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог, обмежень та заборон, передбачених Законом;

перевірка інформації, що міститься у зверненнях фізичних або юридичних осіб, засобах масової інформації, інших джерелах, щодо причетності військовослужбовців та працівників Адміністрації Держспецтрансслужби до вчинення правопорушень;

проведення службових розслідувань (перевірок) стосовно військовослужбовців та працівників Адміністрації Держспецтрансслужби, виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень такими військовослужбовцями та працівниками, вжиття заходів щодо їх усунення;

запобігання несанкціонованому доступу до інформації, у тому числі з обмеженим доступом, яка накопичується, зберігається та обробляється в діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби;

взаємодія, в межах компетенції, з правоохоронними органами;

контроль своєчасності подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі – декларації), що подаються військовослужбовцями та працівниками Адміністрації Держспецтрансслужби;

заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону;

вжиття заходів щодо захисту військовослужбовців та працівників Адміністрації Держспецтрансслужби, які повідомляють про вчинення протиправних дій чи бездіяльність інших військовослужбовців та працівників Держспецтрансслужби;

реалізація Програми Адміністрації Держспецтрансслужби та її періодичний перегляд з урахуванням ідентифікованих ризиків.

9. Розпорядчими документами, що регулюють питання запобігання та протидії корупції в Адміністрації Держспецтрансслужби є:

Закон України “Про запобігання корупції”;

Закон України “Про засади державної антикорупційної політики на 2021 – 2025 роки”;

постанова Кабінету Міністрів України від 04.03.2023 № 220 “Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023 – 2025 роки”;

накази Національного агентства з питань запобігання корупції;

від 27.05.2021 № 277/21 “Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції”;

від 26.04.2021 № 240/21 “Про встановлення обов’язкових вимог до мінімальної штатної чисельності уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції в державних органах”;

від 23.07.2021 № 449/21 “Про затвердження форми декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування”;

від 20.08.2021 № 539/21 “Про затвердження Порядку перевірки факту подання суб’єктами декларування декларацій відповідно до Закону України “Про запобігання корупції” та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвочасного подання таких декларацій”;

від 23.07.2021 № 450/21 “Про затвердження Порядку інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про суттєві зміни у майновому стані суб’єкта декларування”;

від 23.07.2021 № 451/21 “Про затвердження Порядку інформування Національного агентства з питань запобігання корупції про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента”;

наказ Міністерства оборони України:

від 31.08.2021 № 264 “Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства оборони України на 2021 – 2024 роки”;

накази Голови Адміністрації Держспецтрансслужби:

від 15.04.2021 № 94 “Про затвердження Антикорупційної програми Державної спеціальної служби транспорту на 2021 – 2022 роки”;

від 29.07.2021 № 179 “Про візування проєктів актів уповноваженим з антикорупційної діяльності Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту”;

від 30.05.2022 № 49 “Про затвердження Положення про уповноваженого з антикорупційної діяльності Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту”;

від 22.08.2022 № 103 “Про затвердження Положення щодо впровадження механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України “Про запобігання корупції” в Державній спеціальній службі транспорту”;

від 01.09.2022 № 115 “Про затвердження форм інструктажу з основних положень Закону України “Про запобігання корупції””;

від 22.12.2022 № 211 “Про проведення оцінювання корупційних ризиків”;

від 02.01.2023 № 1 “Про затвердження Персонального складу робочої групи з оцінювання корупційних ризиків та Положення про робочу групу з оцінювання корупційних ризиків”;

розпорядження Голови Адміністрації Держспецтрансслужби:

від 25.03.2022 № Р-6 “Про застосування окремих положень Закону України “Про запобігання корупції” стосовно заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану”;

від 01.05.2022 № Р-11 “Про надання інформації щодо колаборантів та фактів їх колаборційної діяльності”;

від 07.06.2022 № Р-22 “Про організацію виконання Методичних рекомендацій щодо роботи з виявлення фактів колаборційної діяльності”;

від 21.06.2022 № Р-24 “Про рекомендації з мінімізації корупційних ризиків під час вступної кампанії 2022”;

від 28.06.2022 № Р-26 “Про запобігання вчиненню корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень під час реалізації повноважень з окремих питань виплати грошового забезпечення та заробітної плати”.

II. Оцінювання корупційних ризиків

1. Відповідно до наказу Голови Адміністрації Держспецтрансслужби від 22.12.2022 № 211 “Про проведення оцінювання корупційних ризиків” оцінювання корупційних ризиків у Адміністрації Держспецтрансслужби проведено в форматі самооцінювання.

2. Наказом Голови Адміністрації Держспецтрансслужби від 02.01.2023 № 1 “Про затвердження Персонального складу робочої групи з оцінювання корупційних ризиків та Положення про робочу групу з оцінювання корупційних ризиків” затверджено персональний склад робочої групи та положення про робочу групу з оцінювання корупційних ризиків.

З метою підготовки до оцінювання корупційних ризиків уповноваженим з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби для членів робочої групи був проведений вступний тренінг.

Під час вступного тренінгу уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби:

пояснив визначення термінів “корупція”, “корупційне правопорушення”, “правопорушення, пов’язане з корупцією”;

зазначив перелік корупційних та пов’язаних з корупцією правопорушень, встановлених законодавством;

навів випадки вчинення корупційних та пов’язаних з корупцією правопорушень у діяльності Держспецтрансслужби, які виявлялися у попередні періоди (від одного до трьох років);

надав огляд корупційних ризиків, визначених в Програмі за попередній період, та стан їх усунення;

пояснив мету, принципи та процедуру оцінювання корупційних ризиків і підготовки Програми;

інформував про вимоги до процесу документування результатів діяльності робочої групи на кожному етапі оцінювання корупційних ризиків.

Робочою групою узгоджено організаційні питання своєї діяльності (засоби комунікації, місце проведення зустрічей, способи документування, накопичення та обмін інформацією), складено та погоджено план оцінювання корупційних ризиків та підготовки Програми.

3. До процесу оцінювання корупційних ризиків та розробки заходів впливу на них залучалися внутрішні та зовнішні заінтересовані сторони.

На інформаційних ресурсах Адміністрації Держспецтрансслужби, з метою залучення зовнішніх заінтересованих сторін до процесу оцінювання корупційних ризиків, було опубліковано інформацію про початок оцінювання корупційних ризиків у Адміністрації Держспецтрансслужби.

До внутрішніх заінтересованих сторін було доведено наказ Голови Адміністрації Держспецтрансслужби про проведення оцінювання корупційних ризиків.

У процесі проведення оцінювання корупційних ризиків інформація від зовнішніх заінтересованих сторін не надходила.

Інформація від внутрішніх заінтересованих сторін була врахована та внесена до реєстру ризиків.

4. За результатами дослідження середовища Адміністрації Держспецтрансслужби встановлено потенційно вразливі до корупції основні та допоміжні функції.

Основними функціями є:

здійснює спрямування бюджетних асигнувань структурним підрозділам Держспецтрансслужби та контролює цільове використання бюджетних коштів;

організовує та контролює в установленому порядку оцінку технічного стану, залишкової вартості, списання, відчуження та утилізації майна Держспецтрансслужби;

організовує матеріально-технічне забезпечення Держспецтрансслужби;

організовує прийом громадян України на військову службу до Держспецтрансслужби та звільнення з неї, організовує роботу з добору кандидатів для прийняття на військову службу за контрактом і укладення контрактів про проходження військової служби в Держспецтрансслужбі особовим складом відповідно до законодавства;

організовує і здійснює контроль за підготовкою, укладенням та виконанням договорів структурними підрозділами Держспецтрансслужби;

здійснює відомчу реєстрацію транспортних засобів, закріплених за структурними підрозділами Держспецтрансслужби, ведення їх обліку та зняття з нього.

Допоміжними функціями є:
управління фінансами;
управління матеріальними ресурсами;
проведення закупівель;
запобігання та протидія корупції.

5. Під час оцінювання корупційних ризиків, з метою визначення рівня ймовірності реалізації корупційного ризику, використовувались наступні джерела інформації:

- єдиний Державний реєстр судових рішень;
- інформація з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;
- публікації у засобах масової інформації, соціальних мережах, інші джерела, які містять відкриту інформацію щодо проведених журналістських розслідувань, корупційних схем, викритих органами досудового розслідування;
- результати аудитів, перевірок, проведених щодо Адміністрації Держспецтрансслужби та структурних підрозділів Держспецтрансслужби;
- матеріали службових розслідувань щодо притягнення військовослужбовців та працівників Адміністрації Держспецтрансслужби та структурних підрозділів Держспецтрансслужби до адміністративної, кримінальної відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень;
- звернення та скарги на діяльність Адміністрації Держспецтрансслужби її окремих військовослужбовців та працівників про можливі факти вчинення корупційних, пов'язаних з корупцією правопорушень;
- опис функцій, процесів у діяльності Держспецтрансслужби;
- обгрунтовані припущення членів робочої групи.

6. При проведенні оцінювання корупційних ризиків у Адміністрації Держспецтрансслужби були застосовані наступні методи і способи:

- аналіз нормативно-правових та розпорядчих документів, що регулюють діяльність Адміністрації Держспецтрансслужби;
- інтерв'ювання із зовнішніми та внутрішніми заінтересованими сторонами;
- структурований метод "Що – якщо", визначений у ДСТУ ІЕС/ІСО 31010:2013 "Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику (ІЕС/ІСО 31010:2009, ІДТ)", прийнятому наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 11.12.2013 № 1469.

7. При складанні Програми Адміністрацією Держспецтрансслужби враховано отриману інформацію та пропозиції від внутрішніх та зовнішніх заінтересованих сторін.

III. Навчання, заходи з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування

Навчання та заходи з поширення інформації щодо програм антикорупційного спрямування в Адміністрації Держспецтрансслужби проводяться з метою підтримання рівня знань військовослужбовців та працівників, ознайомлення зі змінами в антикорупційному законодавстві, формування правової свідомості, нетерпимого ставлення до корупції, а також мінімізації ризиків вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень.

Навчання з питань запобігання корупції проводитиметься відповідно до наказу Міністерства оборони України яким врегульовано організацію та проведення курсів професійної військової освіти та курсів підвищення кваліфікації у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти і закладах фахової передвищої військової освіти та Плану-графіка навчальних заходів з антикорупційної тематики в Адміністрації Держспецтрансслужби на 2023 – 2025 роки (додаток 1).

У темах навчальних заходів особлива увага приділена питанням доброчесності як невід'ємної складової військовослужбовців та працівників Адміністрації Держспецтрансслужби, несвоєчасності подання декларацій, зазначення недостовірних відомостей у деклараціях, етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог, обмежень та заборон, передбачених Законом.

Крім навчання, уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби, відповідно до покладених функцій, проводить консультації військовослужбовців та працівників Адміністрації Держспецтрансслужби щодо дотримання вимог актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог, обмежень та заборон, передбачених Законом.

IV. Моніторинг, оцінка виконання та перегляд Програми

1. Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби здійснює моніторинг виконання Програми.

Моніторинг полягає у зборі та аналізі інформації про повноту та своєчасність виконання заходів, передбачених Програмою, їх актуальність та відповідність середовищу Адміністрації Держспецтрансслужби з метою контролю стану управління корупційними ризиками, виявлення та усунення недоліків у положеннях Програми.

Під час моніторингу аналізується фактичний стан виконання реалізації заходів з антикорупційної політики Адміністрації Держспецтрансслужби, заходів впливу на корупційні ризики, навчальних заходів, заходів з поширення інформації антикорупційного спрямування та інших заходів.

2. Начальник головного штабу-перший заступник Голови Адміністрації, заступники Голови Адміністрації, начальники управлінь, окремих відділів та завідувачі секторів Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту, командири (начальники) структурних підрозділів Державної спеціальної служби транспорту, кожного календарного року до 05 січня та до 05 липня надають уповноваженому з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби інформацію про стан виконання заходів, за виконання яких вони є відповідальними, їх актуальність, а у разі невиконання або несвочасного виконання окремих заходів – інформують про причини, які до цього призвели.

3. Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби, щопівроку до 10 січня та до 10 липня, аналізує та узагальнює отриману інформацію і готує звіт про стан виконання Програми.

4. У разі виявлення недоліків у положеннях Програми у звіті наводяться пропозиції щодо їх усунення та, за необхідності, проведення додаткового оцінювання корупційних ризиків, перегляду Програми.

5. Звіт про стан виконання Програми надається Голові Адміністрації Держспецтрансслужби для прийняття рішень.

6. Результати моніторингу виконання заходів впливу на корупційні ризики відображаються у реєстрі ризиків.

7. Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби здійснює оцінку виконання Програми з метою аналізу змін, досягнутих в управлінні корупційними ризиками, та формування пропозицій щодо подальшого удосконалення цього процесу.

Оцінка виконання Програми проводиться після спливу строку, на який вона приймалася.

8. Індикатори за якими здійснюється оцінка виконання Програми:
зменшення кількості випадків учинення військовослужбовцями та працівниками Адміністрації Держспецтрансслужби корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень, порушень Програми;

відсоток корупційних ризиків, які усунуто за результатами вжиття заходів впливу на них;

відсоток корупційних ризиків, рівень яких знижено за результатами вжиття заходів впливу на них;

відсоток військовослужбовців та працівників, які пройшли навчання з питань запобігання та протидії корупції та набрали високий бал за результатами перевірки їхніх знань;

відсоток опитаних зовнішніх заінтересованих сторін, які вважають, що ефективність роботи із запобігання та протидії корупції у діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби підвищилась;

відсоток опитаних зовнішніх заінтересованих сторін, які вважають, що діяльність Адміністрації Держспецтрансслужби стала більш прозорою.

9. Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби або інший військовослужбовець, працівник Адміністрації Держспецтрансслужби ініціює внесення змін до Програми та готує проєкт відповідних змін у разі наявності таких підстав:

зміни у середовищі Адміністрації Держспецтрансслужби (організаційній структурі, функціях та процесах Адміністрації Держспецтрансслужби) (за необхідності);

внесення до законодавства, в тому числі антикорупційного, змін, які впливають на діяльність Адміністрації Держспецтрансслужби;

виявлення за результатами моніторингу її виконання невідповідностей/недоліків у діяльності з управління корупційними ризиками;

ідентифікація нових корупційних ризиків;

відмова уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України в погодженні Програми;

врахування Адміністрацією Держспецтрансслужби пропозицій до Програми, наданих уповноваженим підрозділом з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України;

включення нових та/або виключення передбачених Програмою заходів;

оновлення інформації, викладеної у реєстрі ризиків;

внесення до Програми змін редакційного характеру, які не впливають на її зміст (перейменування організації, її структурних підрозділів, зміна назви посад, зміна назви нормативно-правових актів, на які містяться посилання в Програмі, зміна персональних даних особи - виконавця заходу, інші зміни редакційного характеру).

Перегляду Програми може передувати проведення додаткового оцінювання корупційних ризиків, яке здійснюється в установленому Методологією порядку.

10. Підготовлений проєкт змін до Програми подається на розгляд до уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України.

11. Зміни до Програми, погоджені уповноваженим підрозділом з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України, оформлюються наказом Голови Адміністрації Держспецтрансслужби.

Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації
полковник

Олександр ШЕЛЕМЕХА

Додаток 1
до Антикорупційної програми
Адміністрації Державної спеціальної
служби транспорту на 2023 – 2025 роки

План-графік
навчальних заходів з антикорупційної тематики в Державній спеціальній службі транспорту на 2023 – 2025 роки

№ з/п	Тема навчального заходу	Термін проведення навчального заходу	Цільова аудиторія	Відповідальний за проведення заходу
1.	Особливості заповнення електронних декларацій	лютий 2023 лютий 2024 лютий 2025	Військовослужбовці та працівники Адміністрації Держспецтрансслужби та її структурних підрозділів	Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби, визначені посадові особи з питань запобігання та виявлення корупції структурних підрозділів
2.	Відповідальність за порушення вимог фінансового контролю	березень 2023 березень 2024 березень 2025	Військовослужбовці та працівники Адміністрації Держспецтрансслужби та її структурних підрозділів	Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби, визначені посадові особи з питань запобігання та виявлення корупції структурних підрозділів
3.	Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та інших обмежень	червень 2023 червень 2024 червень 2025	Військовослужбовці та працівники Адміністрації Держспецтрансслужби та її структурних підрозділів	Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби, визначені посадові особи з питань запобігання та виявлення корупції структурних підрозділів
4.	Правила етичної поведінки	серпень 2023 серпень 2024	Військовослужбовці та працівники	Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації

		серпень 2025	Адміністрації Держспецтрансслужби та її структурних підрозділів	Держспецтрансслужби, визначені посадові особи з питань запобігання та виявлення корупції структурних підрозділів
5.	Способи подання повідомлень про корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення військовослужбовцями та працівниками Державної спеціальної служби транспорту	жовтень 2023 жовтень 2024 жовтень 2025	Військовослужбовці та працівники Адміністрації Держспецтрансслужби та її структурних підрозділів	Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби, визначені посадові особи з питань запобігання та виявлення корупції структурних підрозділів
6.	Права викривачів та правові аспекти їх захисту	листопад 2023 листопад 2024 листопад 2025	Військовослужбовці та працівники Адміністрації Держспецтрансслужби та її структурних підрозділів	Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації Держспецтрансслужби, визначені посадові особи з питань запобігання та виявлення корупції структурних підрозділів

Уповноважений з антикорупційної діяльності Адміністрації
ПОЛКОВНИК

Олександр ШЕЛЕМЕХА